

**Maktubm kɛn Pɔl raanɪn jeege
tun Rɔm ki
Kupm mɛtn taar taadjeki
doobm gɛn dooy maktubm kɛn
Pɔl raanɪn jeege tun Rɔm ki**

Pɔl raan maktubm ara se jee al-Masige tun Rɔm ki kaad kɛn se naan inɔo mɛrtɛ gɛn k-mɔtɔge naɔo ɔn aan te Rɔm ki eyo. Mɛtn taar kɛn naan raan ɔlden se, naan je adɛn kaal bide ki taa naan je ɔaa gɔtde ki ɔ taadden mɛtn taar kɛn naan 'ɔaa dooy jee al-Masigen maakn gɛgɛr kɛn Rɔm ki. Maktubm kɛn Pɔl raan jeege tun Rɔm ki se, naan taad tɔɔk mɛtn taar Raa jeege tu paac paac. Maakn taaringe tun paac paac se, naan tumin do ko taar kɛn ɔ: jikilingen jaay Raa aakde aakin bɛɛ naanin ki se, jee kɛn took aal maakde don ki ɔ ute kaal maakn ese se ɔo, aasga sum (kon 1.17). Maakn taarge tun naan dooyde se, naan gaanin gɔtɔ kaam mɔtɔ: Kɛn deet deet se (kon 1-8), naan taad tɔɔkde mɛtn taar jee kɛn tooko do ko taarge tun kɛn Yaudge inɔ do ki ute daan jee kɛn took aal maakde do Isa al-Masi ki. Gɛn k-dige se (kon 9-11), naan taad tɔɔk mɛtn taar gaan Israelge ute daan jee aal maakde do Isa ki. Gɛn k-mɔtɔge tu se (kon 12-15), naan taad tɔɔk mɛtn taar king jee Isa al-Masige naan Raa ki ɔ naan jeege tu. Do taar tɔɔlin ki se (kon 16), Pɔl tɛdga tɔɔsɛ jeege tu dɛna.

Pɔl raan ɔl tɔɔsin jee Raage tun maakn gɛgɛr kɛn

**Röm ki*

¹ Ken ara maam Pəl m'ɓul Isa al-Masi ɓo m'raan̄sen maktubm se. Maam se *Raa ɓo tɛdum m'tɛd *debm kaan̄ naabm Isa al-Masi ɔ ɓɛɛ ɔɔdum se, taa m'taadn̄ Labar Jigan ɓɛn Raa se jeege tu.

² Labar Jigan ese se do dɔkiŋ tap ɓo, Raa taadoga taad jeege tun taad taar teeco taariŋ ki ɔ taar ese se naade raan̄inoga raan̄a maakŋ Kitapm Raa ki. ³ Labar Jigan ese se taad te Goonin̄ Isa ɔ Goonin̄ jaay uuno ro debkilimi se, teeco maakŋ metjil Gaar *Daud ki. ⁴ Ɔɔ ken Raa jaay duriŋo daan yoge tu se, *Nirl Salal taad tɔɔgŋ Isa jeege tu tal ɔ naan̄ Goon Raa ɔ naan̄ ɓo Isa *al-Masi, ken Meljege se. ⁵ Ute Isa se, Raa tɛdjenkiga ɓɛɛ ɔ m'tɛdga debm kaan̄ naabm Isa al-Masi ɓɛn taadn̄ taariŋ jeege tun paacŋ ken Yaudge eyo taa naade tookŋ kaal maakde don̄ ki ɔ king do taariŋ ki ɔ an̄ *nookŋ roŋa. ⁶ Ɔɔ naasen ken Raa dan̄seno t'ɛdkiga ɓɛn Isa al-Masi se, naase kic ɓo metn̄ naade.

⁷ Maktubm se, maam m'raan̄sen naasen ken injki maakŋ ɓɛɓɛr ken Röm ki, ken Raa jese ɔ dan̄se se taa aki tɛdn̄ jee naange. Ɔŋ Bubjege Raa ɔ Meljege Isa al-Masi asen tɛdn̄ ɓɛɛde ɔ asen kedn̄ lapia.

*Pəl je ɓaa kaakŋ ɓɛnaagen *Röm ki*
(Rm 15.23-32)

⁸ Deet deet se, maam m'tɔɔm Raa ute doobm Isa *al-Masi, taa naase paac. 'Jeelki ɓɔɔ ɓaa se paac, jeege ɔsn̄ maan ɓɛn kaal maaksen naase aalki do Isa ki se. ⁹ Deere, Raa se jeele taar maam m'taad se taar met ki. Maam m'tɛdin̄ naabiŋ ute maakŋ kalan̄ ɓɛn taadn̄ Labar Jigan ɓɛn Goonin̄

se jeege tu, ɔɔ bii-raa, maam m'saap dose ki. ¹⁰ Daayum maam m'tɔnd mɛtn Raa taa ken naan jaay je num, am kɔɔdn doobo m'utu m'baa gɔtse ki. ¹¹ Deere, maam se m'je ute maakum paac m'asen baa kaaka, taa nakɲ ken *Nirl Salal ɛdum se, j'anɲki baa nigɲ ute naapa. Ɔɔ ute naan se jaay, naase aki tɛdn jee tɔɔɲ naan Raa ki. ¹² Tapki num, ken m'je m'baa gɔtse ki se, taa j'aki baa kɛdn kaay kaama naapge tu, taa kaal maakɲ naase se am kɛdn kaay kaama ɔɔ kaal maakɲ maam ɛ, asen kɛdn kaay kaama naase ki kici.

¹³ Genaaenge, m'je naase aki jeele, maam se m'saap m'ɔɔ daayum m'baa gɔtse ki, naɔo ɔɔrse kic Raa ɔɔdum te doob eyo. Aan gɔɔ maam m'lee m'tɛd naaba gɔtn jeege tun Yaudge ey ken gɔtɔ baa se paac jaay aan kaama se, m'je gɔtn naase kic 'kaan kaama bin kici. ¹⁴ Naabm ken Raa je ɔɔ m'an tɛdn tak se taa m'baa taadn taariɲ jeege tun kaamde ɔɔd aakga kaaka ɔɔ jeege tun kaamde ɔɔd aak te eyo. M'baa gɔtn jeege tun dooyga dooyo ɔɔ kengen paacɲ dooy te ey se kici. ¹⁵ Taa naan se, maam m'je m'asen baa taadn Labar Jiga gen Isa al-Masi naase ken ingki maakɲ gɛgɛr ken Rɔm ki se kici.

*Ute Labar Jigan gen Isa *al-Masi se ɔo Raa aaj jeege*

¹⁶ Maam se sɔkɔɲ tɔɔlum eyo do Labar Jigan gen Isa al-Masi ki, taa naan se tɔɔɲ Raa mala. Ɔɔ debm jaay aal maakiɲ do naan ki se, Raa an kaaja: taar se, deet deet se k'taadɲo Yaudge tu ɔɔ tɛr k'taadɲ jeege tun baa se paac kici. ¹⁷ Labar Jigan ese ɔo, taad jeege tu ute doobm gay jaay ɔo Raa tɛdn jikilimge aak bɛɛ naaniɲ ki. Ɔɔ Raa tɛdn naan

se, ute kaal maakŋ do Isa ki kalin̄ ki sum, do kupm met ki bini do taar tōlin̄ ki. Taa naan̄ se 60 Kitapm Raa taad̄ ɔ: *Debm ken̄ tēd nakge ute dōobin̄ se 60 'kōŋ kaaja taa naan̄ aalga maakin̄ do Raa ki.**

Jeege paac ɔk tuju naan̄ Raa ki

¹⁸ Deere, 'booyki m'asen taada: Raa maakŋ raa ki se taad̄ maak-taarin̄ do jeege tun tēd nakgen̄ jig eyo ɔ aalin̄ maak ki eyo. Ute nakgen̄ *kusiŋ ken̄ naade lee tēd se, naade gaas jeege gen̄ jeel taar met ki. ¹⁹ Ey num nakŋ ken̄ j'an kaakŋ jeel Raa se, naan̄ tēd desinga toodga tal. Nakgen̄ se Raa mala 60 tēd desin̄ toodga tal. ²⁰ Anum Raa se, 6ii kalan̄ nam aakin̄ te eyo. Num ute kaal ken̄ naan̄ aal dunia ɔ ute nakgen̄ naan̄ tēd paac se, ute metekde se, kese jikilimge an̄ kōŋ kaakŋ jeele, naan̄ 60 Raa, naan̄ ting gen̄ daayum ɔ tōgin̄ kic ting gen̄ daayum. Taa naan̄ se 60, naade kōŋ taar ken̄ naade an̄ kōŋ kōodn̄ dōde eyo. ²¹ Ey num naade se jeel Raa, na6o baate *nookina ɔ baate tōmin̄ aan̄ gōɔ ken̄, bεeki num, jeege an̄ lee tēd se. Num gan̄ naade se ɛ jee d̄erlge ɔ jeel d̄im eyo, ɔ naade in̄g 60 gen̄ saapm do nakge tun rēŋ rēŋ sum. ²² Naade se jee d̄erlge num naade tēdn̄ rodē aan̄ gōɔ jee jeel-taara, ²³ ey num bεeki num, naade keem Raa ken̄ ting gen̄ daayum ute nookin̄ se. Num gan̄ naade cōcō nakgen̄ tec jikilimge, yeelge, daagen̄ jēdege sōɔ sōɔ ute kuurgen̄ ɛrg kerg se 60, naade lee ɛrg naande ki ɔ lee eemde.

²⁴ Taa naan̄ se 60 kusiŋ ken̄ naade tēd ɔŋ ey se 60, Raa ɔnde maakŋ kusiŋde ki, gen̄ tēdn̄ nakgen̄ kusiŋ gōɔ ken̄ naade maakde jea. Bin 60 naade tuj

* **1:17** Aak Aab 2.4.

rode ɔɔ ɔl rode maakɲ sɔkɔɲ ki. ²⁵ Taar mɛt kɛn gɛn Raa se, naade rɛsɪna ɔɔ naade uun taar-kɔɔbɔ bɔ ciri. Naade lee ɛrg naan nakge tun Raa aalo ɔɔ lee eemde. Num gan naade baate kɛrgɲ naan Raa kɛn Mɛl Kaal nakge naan kɛn, bɛɛki num, jeege paac daayum lee tɔɔmin se. *Amin.

²⁶ Taa nakɲ jig ey kɛn naade tɛd se bɔ, Raa ɔɲde gɛn tɛdn nakɲ sɔkɔɲge. Ey num mɛndge se lee tood ute gaabdege, num gan naade tɛrlɪn mɛndge bɔ lee tood ute naapa. ²⁷ Ɔɔ gaabge kic lee tɛd bini. Naade ɔɲ mɛndge ɔɔ je bɔ baa lee toodn ute naapa. Naade tɛd nakɲ sɔkɔɲge. Taa naan se bɔ kusɪn kɛn naade lee tɛd se, nakɲ ɔɲ lee aan dode ki.

²⁸ Aan gɔɔ naade baate je jeel Raa se, Raa kic bɔ ɔɲde ute maak-saapdegen jig ey se ɔɔ naade lee tɛd nakgen kusɪn baa ute naande, bin jaay naade lee tɛd nakgen gɛn tɛd ey se. ²⁹ Naade maakde dooc ute kusɪna: naade lee tɛd nakɲ ute doobɪn eyo, naade tuj baa ute naande, tɛd jee tamage ɔɔ tɛd nakgen kusɪna, dɔɲ nakɲ jeege, tɔɔl jeege, mooy ute jeege, aan jeege dala, naade tɛd nakɲ kɛn maakde jea ɔɔ taad taargen ɪng kus ro jeege tu, ³⁰ naade lee ɔɔd jeege, je Raa eyo, naade naaj jeege, magal rode, tɛd jee koonge, ɔlde bɔ je doobm gɛn tɛdn kusɪn jeege tu, took taar bubdege ute kɛndege eyo, ³¹ naade se jee tɔɔj eyo, jee tuj ɔrmdɛ, naade je jeege eyo ɔɔ ɛɛj do jeege tu ey kici. ³² Jee se jeel bɔɔr kɛn Raa utu kɔɲn do jeege tu ute doobɪn se, taa Raa taadga taad ɔɔ: jee tɛdn nakgen bin se, bɛɛki num, j'aden tɔɔlɔ. Ɔɔ ute naan se kic bɔ, naade ɪng bɔ gɛn tɛdn nakgen se. Naade bɔ lee tɛdn sum eyo, num gan maakde raap sakan do jeege tun lee tɛd nakgen kusɪn se kici.

2

**Raa utu kəjn bəərə do jeege tu ute doobiŋa
(Mt 7.1-5; Jak 2.12-13)*

¹ Bin se, naai kən 'lee əj bəərə do jeege tun kuuy se, 'jeele naan Raa ki se, naai 'kəŋ kəədŋ doi eyo. Taa nakŋ naai 'taad jeege tu ə əŋte tediŋ se, naai kic 'lee tediŋa. Anum bin se, taari mala ʒo ai kutu. ² Deere, k'jeelki, jee kən lee tediŋ nakgen bin se, Raa utu aden kəjn bəərə do dode ki ute kən met ki. ³ Kən naai jaay aakga jeegegen tediŋa *kusiŋ jaay 'lee əjde bəərə do dode ki se, ə kusiŋ se naai 'lee tediŋ kic se, kən bin num, ʒii kən Raa kəjn bəərə do jeege tu se, naai 'saap ə 'kaan kətn ne? ⁴ Bin num Raa kən tediŋ bεε den se, naan tediŋ maakiŋ deer roi ki ə kercel roi ki se, əŋte kaakiŋ aan ʒəo nakŋ cεε. Naan tediŋ bεε taa naai 'terl maaki doŋ ki. ⁵ Gaŋ naai ε, debm do məŋʒə ə 'baate terl maaki. Bin se naai mala 'ʒaano ute maak-taar Raa doi ki. Ə 'jeele ʒii kən Raa utu kəjn bəərə do jeege tu ute doobiŋ se, naai bəərə utu 'kooçŋ doi ki ə utu 'dabar dεna. ⁶ *'Jeele, nana nana kic ʒo, Raa an kediŋ bediŋ do naabiŋ kən naan lee tediŋa**. ⁷ Jee kən aay kaamde ə je nakŋ kən təol Raa ki, naade je Raa ʒo aden təomə ə aden *nooko ə aden kediŋ *kaajiŋ ʒen daayum. Kεse ʒo nakŋ kən Raa utu aden kediŋ kaad kən naade ʒaa tiŋ ʒen daayum ute naan se†. ⁸ Num gaŋ jee metiŋge se tediŋ jee taamooy Raage ə je taar met ki eyo ə əŋ rode ʒo ʒen tediŋ nakgen ute doobiŋ ey se, jee se, Raa maakiŋ taariŋ do dode ki, ə naan utu aden dabara. ⁹ Deere, jee paacŋ kən lee tediŋ nakgen kusiŋ se,

* **2:6** Aak KKR 62.12. † **2:7** Aak KKR 62.13.

Raa utu aden dabar makɔnɔ ɔɔ aden kɔɔdn yeɛbde, Yaudgen booyo Taar Raa deet se 'tedn maak ki ɔɔ jeegen Yaudge ey se kici. ¹⁰ Anum jee ted bɛɛ se, Raa aden kedn tɔɔsina, aden nooko ɔɔ aden tɔɔmɔ: maakn jeege tun se, Yaudgen booyo Taar Raa deet se 'tedn maak ki ɔɔ tɛr jeegen Yaudge ey se kici. ¹¹ Taa Raa se, naan bɛɛr nam eyo.

¹² Jee ken jeel Ko Taar ken Raa edo Musa ki ey se, ken naade jaay tedga kusina num, naade utu kutn naatn ɔɔ *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se le, naade alde maak ki eyo. Num gan jee jeel Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, ken naade jaay tedga kusina num, Raa aden kojn bɔɔrɔ ute doobm Ko Taar ese se. ¹³ Debm jaay Raa aakin naanin ki debm daan ki se, debm ken lee booy Ko Taar naan taada ɔɔ inj do ki. Num gan debm ken lee booy Ko Taar Raa taada ɔɔ inj do ki ey se, debm bin se Raa aakin naanin ki se debm daan ki eyo. ¹⁴ Jee ken Yaudge ey se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, naade jeelin eyo. Nabo gotn metin se, naade lee ted nakgen aan gɔɔ ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki taad jeege tu se. Ken naade jaay tedbin se, je taadn ɔɔ Ko Taar ken Raa edo Musa ki se utu maakde ki. ¹⁵ Ken naade jaay ted nakgen bin se, kese naade je taadn ɔɔ Ko Taar ken Raa taad se, Raa mala bo eddesinga ked maakde ki, taa naade jeel nakn ken naade je tɛda. Bin bo, maakde lee taadden taara, gotn metin ken naade tedga kusin kic bo, naade jeele ɔɔ tedga bɛɛ kic le, naade jeele. ¹⁶ Nakgen maam m'taadsen se, utu teecn toodn tal bii ken Raa ade kol Isa *al-Masi gen kojn bɔɔrɔ do jeege tu se. Nakgen jikilinge ɔyin koy paac se, utu 'toodn tal. Taar ken maam m'taadsen se tec ute Labar Jigan ken maam m'taadsen metin se.

Yaudge se əj took iŋg te do Ko Taar ken Raa εdo Musa ki se eyo

¹⁷ Num naai ken 'taad ə: «Maam se m'kɔd Yaud ə ə maam m'jeel *Ko Taar Raa» ə naai 'təəm roi ə naai se debm Raa; ¹⁸ naai 'jeel nakŋ ken Raa maakiŋ jea, ə Ko Taar ken Raa εdo Musa ki se taadiga ə naai 'jeel bεer kuun nakŋ ken jiga. ¹⁹ Naai 'saap ə naai ɔo debm tɔd jee kaam-tɔokge ə naai ɔo gɔtn wɔər ken lee wɔər jeegen maakiŋ gɔt ken ədɔ. ²⁰ Naai ə naai ɔo 'tedga debm dooy jeegen jeel Ko Taar Raa eyo, ə 'tedga debm deŋŋ jeegen je j'aden dooy teepm doobm Raa ki. Ɔo ute doobm Raa se naai 'saap ə 'jeel nakge paac ə 'jeel taar mεt ki. ²¹ Anum, naai ken 'dooy jeege se, 'dooy ro naai maliŋ jaayo. Naai 'taad jeege tu ə ənten 'ɔoogki ə naai tap ɔo 'ɔoogo. ²² Naai ə jeege ənten kεesn mεnd jeege, ə naai 'lee εs mεnd jeege. Naai ɔo əd und nakgen k'cɔciŋ jaay jeege lee eemiŋ aan gɔə raa ə tεr naai sum ɔo 'ɔaa tuun nakgen jiga jigan ken maakiŋ ɔeedege tu se, naai ki. ²³ Naai maaki raap sakaŋ taa naai ɔk Ko Taar ken Raa εdo Musa ki, num gaŋ naai se baate tookŋ kiŋg do ki. Bin se, naai 'naaj ro Raa. ²⁴ Taa nakgen bin se ɔo, Kitap taad ə: «*Taa naase Yaudge se ɔo, jee əp baa se paac naaj Raa*†.»

²⁵ Ken naai jaay iŋg do Ko Taar ken Raa εdo Musa ki se, *kɔjŋ pɔndi§ se əs aay naan Raa ki. Num ken naai jaay iŋg do Ko Taar ken Raa εdo Musa ki ey se, ken naai ɔjga kɔj pɔndɔ kic ɔo kɔjŋ pɔndi se aan gɔə nakŋ cεε. ²⁶ Ɔo debm ɔj te pɔnd ey jaay iŋg do Ko

† **2:24** Aak Eza 52.5. § **2:25** Kɔjŋ pɔnd ken Yaudge lee ɔj se taad ə naade tedga gen Raa.

Taar ken Raa εdo Musa ki jiga se, naan Raa ki se, naan aan gao debm ken ojga koj pondoo. ²⁷ Jo naai ken j'ojiga koj pondoo oo 'jeel Ko Taar Raa jaay ing do ki jig ey se, debm ken j'ojin te pond eyo oo ing do Ko Taar Raa ki se, utu ai kojn booro doi ki.

²⁸ Anum kod Yaud mala mala naan Raa ki se, ken j'aakin ute kaama bo k'jeelin eyo oo kojn pond mala mala kic bo aan gao ken jikilimge lee toj se eyo. ²⁹ Daala kodn Yaud mala mala se, debm ken Raa terlinga terl maakina oo kojn pond mala mala se le, nakj ken *Nirl Salal ted maakj debkilim ki. Bin num debm bin se, je jikilimge bo an toom eyo, num Raa bo an toomoo.

3

**Raa tuj ormin eyo*

¹ Bin num debm ken kod Yaud tap bo been di? Jo *kojn pond ken naan oj se, jigin di? ² Deere, nakgen se ken j'aakin num noogde aak eyo. Na bo 'booy m'ai taada. Deet deet se nakj ken Raa utu ked se, naan taadino Yaudge tu. ³ Anum Yaudgen metinge jaay tuj ormdo ro taar ken se, naan kic koj tujn ormin bin ne? ⁴ Kese goto! Ken jikilimge paac ted jee taar-koooge kic bo, Raa se naan daayum taad taar met ki. Taa naan se bo Kitap taad oo:

Naai Raa se, taar ken naai taad se taar se bo jeege jeelin taar met ki.

*Gatn kojn boor ki kic bo, naai nam tap bo koj koj taar jaay ai kəkj mindi eyo.**

⁵ Ken naase jaay 'taadki ooki *kusiin ken k'lee k'tedki se bo, ol jeege jeel Raa debm daan ki, ken bin

* **3:4** Aak KKR 51.6.

se, j'asen tɛrl ɔɔ dɪ? Bin num kɛn Raa jaay lee dabar jeege taa kusɪndege se, nakiɪ tɛdn mɛt ki ey dɛamo? (Ɔɔ taar maam m'taadsen ese se, kɛse taar kɛn jikilimge ɓo lee taada.) ⁶ Anum gɔtɔ! Raa se, naan tɛd nakge ute doobiɲa. Bin ey num naan kɔjɪ bɔɔɔ do jeege tu ɔɔ dɪ?

⁷ Gɔtn mɛtiɪ jee kuuy 'kɔɪ taadɪ ɔɔ kɛn maam m'tɛdnakiɪ mɛt ki ey sum ɓo ɔl jeege jeel Raa se taad taar mɛt ki ɔɔ *nookiɪ se, anum gɛn dɪ jaay j'ɔjum bɔɔɔ dom ki aan gɔɔ debm kusɪ se? ⁸ Kɛn bin num j'aki kɔɪ taadɪ j'ɔki: «'Tɛdki kusɪ k'ɓaaki ute naanjege, ɔɔ te kusɪjege se ano ɓaa ute bɛɛ.» Taargen se jee kɛn lee taad taar iɲg kus roje ki se ɓo taad ɔɔ naaje ɓo k'lee k'dooy jeege ute taargen bin se. Ɔɔ jee se ɓo, bɔɔɔ utu kooɔɔ doɔe ki.

⁹ M'tɔnd mɛtse tu naaje Yaudge se, k'cirki jee ɔɔp ɓaa se paac la? Gɔtɔ. Taa taar se maam m'taadga taad mɛtiɲa m'ɔɔ: naaje Yaudge ute jeegen Yaudge ey paac se, kusɪɲa ɔk tɔɔgɔ dojege tu. ¹⁰ Taa naan se ɓo Kitap taad ɔɔ:

Debm daan ki naan Raa ki se gɔtɔ; kalan kic ɓo gɔtɔ.

¹¹ *Maakɪ jikilimge tu se, nam jaay jeel nakɪ mɛt ki se, kalan kic ɓo gɔtɔ.*

Ɔɔ nam jaay je doobm an jeel Raa kic lɛ, gɔtɔ.

¹² *Naade se paac tɛrlga naaga Raa ki ɔɔ naade paac iigga.*

Maakɛ ki se, debm jaay 'tɛdn bɛɛ jeege tu gɔtɔ, kalan kic ɓo gɔtɔ.†

¹³ *Yo maakɪ ɓaad ki jaay ruumga oot iɲg kus se, taar kɛn teec taarde ki se kic ɓo, tec bin kici.‡ Ute taarde se naade lee aan jeege dala.*

† **3:12** Aak KKR 14.1-3. ‡ **3:13** Aak KKR 5.10.

*Ɔɔ taar teec taarde ki se, tec aan gɔɔ saam wɔɔɲɲ ken
lee tɔɔl jeege se. §*

*14 Ute taardege se, naade naam jeege ɔɔ taad taar
kataka jeege tu.**

15 Jɛde se le cɛɛp gɛn ɓaa tɔɔl jeege.

*16 Gɔtn naade aanga tak ɓo, naade tuj nakge ɔɔ ɔɔd
yɛɛbm jeege.*

*17 Doobm ken naade an king lapi ute jeege tap ɓo
naade jeel eyo †.*

18 Naade se, jeegen ken beer Raa ki eyo ‡.

*19 K'jeelki, *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki jaay
taad se taad ute jeegen jeel Ko Taar Raa ese se. Taa
naan se ɓo debm jaay 'kɔɲ taar jaay an kɔɔdn don
naan Raa ki se gɔɔ. Taa naan Raa ki se jeege paac,
jeel rode ki naade tujga. 20 Anum debm ing do Ko
Taar ken Raa ɛdo Musa ki sum ɓo, 'tedn debm daan
ki naan Raa ki se, gɔɔ. Taa ute doobm Ko Taar ken
Raa ɛdo Musa ki se, ɔlde ɓo naade jeel kusiɲ sum.*

*Debkilimi 'tedn ɔɔ di jaay tedn debm aak bɛɛ naan
Raa ki*

(Gal 2.15,16, 3.8-14,22-29; Ep 2.7-9)

*21 Anum ɓorse se jaay ɓo, Raa taadga doobm ken
debkilimi 'tedn aak bɛɛ naaniɲ ki. Ɔɔ doobm se,
ɔliɲ eyo ute nakɲ ken *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa
ki ɔɔ k'ted se. Ko Taar ese se, Ko Taar ken Raa ɛdo
Musa ki ute jeegen taad taar teeco taar Raa ki kic
ɓo do dɔkiɲ se, taadoga saadiɲ jeege tu. 22 Nakɲ
ken ɔl debkilimi tedn aak bɛɛ naan Raa ki se, kaal
maakɲ do Isa *al-Masi ki. Taa naan se ɓo jeegen
paacɲ ken aalga maakde do Isa al-Masi ki se naan*

§ **3:13** Aak KKR 140.4. * **3:14** Aak KKR 10.7. † **3:17** Aak Eza
59.7. ‡ **3:18** Aak KKR 36.2.

tɛddɛnga jee aak bɛɛ naan Raa ki, taa Raa se lɛ, naan bɛɛr nam eyo. ²³Taa jikilimge paac se lɛ tɛdga *kusiɲa naan Raa ki ɔɔ tɛdga dɔk ute Raa ɔɔ kɔŋ kaan maakŋ *nookiŋ ki eyo. ²⁴Num Raa ute bɛɛŋ se, naan tɛddɛn tɛdga aak bɛɛ naaniŋ ki se, cɛɛ. Ɔɔ ute doobm Isa al-Masi se ɔɔ, naan dugdɛnga dode. ²⁵Al-Masi se, Raa ɔlin taa 'kɛdn rɔŋ *sɛrkɛ taa naajɛge ɔɔ moosiŋ se tugjeki kusiŋjɛge naajɛgen kɛn j'aalkiga maakjɛge do Isa ki. Ute naan se ɔɔ Raa taad jɛɛge tu ɔɔ naan se debm daan ki, taa kusiŋ kɛn jɛɛge lee tɛdo do dɔkiŋ se, Raa jeele naɔo kaad kɛn se naan dabarden te eyo. ²⁶Kaad kɛn se, Raa udoga bia jɛɛge tu. Ɔɔ ɔorse naan taad jɛɛge tu ɔɔ naan se, debm daan ki. Bin ɔɔ naan taad jɛɛge tu ɔɔ naan se debm daan ki ɔɔ jɛɛgen kɛn aal maakde do Isa ki se, naan tɛddɛnga jee aak bɛɛ naaniŋ ki.

²⁷Ey num debm took iŋg do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki te doobiŋ se, naan kɔŋ tɔɔm rɔŋa naɔo debm 'kɔŋ tɛdn naan se gɔɔ. Taa di? Taa debkilimi se kɛn naan aal maakiŋ do Isa al-Masi ki se, ɔs aay cir kɛn naan iŋg do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki. ²⁸'Jeelki, jikilimge jaay Raa aakde aak bɛɛ naaniŋ ki se, taa naade ɔɔ tookga Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki ɔɔ iŋg do ki eyo, num taa naade ɔɔ aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki. ²⁹Bin num, Raa se gɛn Yaudge kaliŋ ki sum la? Gɔɔ. Naan gɛn jɛɛgen ɔɔa se kici. Taa Raa se naan gɛn jɛɛge paac. ³⁰Raa se, naan kalan lak ɔɔ ute Yaudge, ey lɛ jɛɛgen Yaudge eyo, paac se, debm jaay aalga maakiŋ do naan ki se, tɛdga aak bɛɛ naaniŋ ki. ³¹Kɛn k'taad jaay j'ɔɔ debm aal maakiŋ do Isa al-Masi ki jaay tɛdn aak bɛɛ naan Raa ki se, bin num naajɛn k'j'uum j'aalga Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki

se naan̄ ki la? Gətɔ. Naaje se j'uun̄ j'ɔndin̄ kənd̄ ɓo
 ɗoobin̄ ki.

4

**Abraam tɛd̄ ɔɔ d̄i jaay tɛd̄ aak bɛɛ naan̄ *Raa ki
 (Gal 3.6-9,29; KKR 32)*

¹ K'saapki tu do bubje Abraam ki se. Naan̄ mala
 tap̄ ɓo ɔŋga d̄i gɛn̄ naan̄ debkilim ki sum se? ² Kɛn̄
 naan̄ jaay tɛd̄ga tɛd̄ naabm̄ jiga naan̄ Raa ki sum ɓo
 tɛd̄in̄ debm̄ aak bɛɛ naan̄ Raa ki se, naan̄ 'kɔŋ tɔɔm
 ron̄a. Num gan̄ naan̄ Raa ki se, naan̄ 'kɔŋ tɔɔm
 ron̄ eyo. ³ Taa naan̄ se ɓo Kitap taad̄ ɔɔ: *Abraam
 took aal maakin̄ do Raa ki ɔɔ taa naan̄ se ɓo, Raa
 aakin̄ aan̄ gɔɔ debm̄ daan̄ ki.** ⁴ 'Jeelki, debm̄ tɛd̄n̄
 naaba se j'ɔgin̄ gət-tɔŋgina. Nak̄ kɛn̄ j'ɔgin̄ se aan̄
 gɔɔ j'ɛd̄insin̄ cɛr eyo, num j'ɔginsin̄ taa naabm̄ kɛn̄
 naan̄ tɛd̄a. ⁵ Kɛn̄ debm̄ jaay tɛd̄ naab̄ eyo, naɓo aal
 maakin̄ do Raa kɛn̄ tɛd̄jee *kusinge aak bɛɛ naan̄in̄
 ki se, kaal maak̄ kɛn̄ naan̄ aal do Raa ki se, tɛd̄in̄
 naan̄ tɛd̄ga aak bɛɛ naan̄ Raa ki. ⁶ Taa naan̄ se ɓo
 maak̄ kaa tɔɔm Raa ki se, Gaar *Daud taad̄ taa
 maak-raapm̄ deb̄ kɛn̄ tɛd̄ te naab̄ d̄im eyo, num aal
 maakin̄ do Raa ki se. Deb̄m̄ ese se Raa aakin̄ aan̄
 gɔɔ deb̄m̄ daan̄ ki. Gətn̄ se naan̄ ɗeek ɔɔ:

⁷ *Maak-raapo jeege tun̄ kɛn̄ Raa tɔɔdenga tujdege
 ɔɔ kusin̄dege se naan̄ dirigin̄ga naata.*

⁸ *Maak-raapo deb̄ kɛn̄ Mɛljege tɔnd̄ te mɛtn̄ kusin̄in̄
 eyo†.*

⁹ Taar kɛn̄ Gaar Daud taad̄ se je taad̄n̄ ɔɔ:
 maak-raapo se jeege tun̄ ɔjoga kɔj pɔndɔ kalde ki
 sum la? Gətɔ. Maak-raapo jeege tun̄ ɔj te pɔnd̄ ey

* **4:3** Aak Jɛn 15.6. † **4:8** Aak KKR 32.1-2.

kici. Taa naaje k'taadsenoga taada Abraam ted aak bεε naan Raa ki se, taa naan aalga kaal maakin bo, do Raa ki. ¹⁰ Num ken Raa jaay aak Abraam aakin bεε naanin ki se, kaad ken naan ojga koj pondɔ lɔbu oj te ey ε? Ɔ kaad ken se, naan oj te ey bɔrtɔ. ¹¹ Abraam se k'taadin te taa *kɔjn pond ey bo, naan tedga ted aak bεε naan Raa ki taa kaal maakn ken naan aal do Raa ki se. Ɔ kojn pondɔ se, kεse Raa edin nakn j'an kaakn jeel ro ki, Raa se edin naan tedga aak bεε naanin ki ute kaal maakn ken naan aal don ki se. Taa naan se bo Abraam se tedga bugn jee oj te pond eyo ken aal maakde do Raa ki, taa naade kic tedga aak bεε naan Raa ki. ¹² Abraam se naan bugn jeegeen ojga koj pondɔ kici, naɔo naade se kɔnd dode bo do kojn pond ki sum eyo, num naade kaal maakde do Raa ki aan gɔɔ gen bugje Abraam se jaayo.

*Raa taadga ɔ naan utu kedn naka jeege tun aal
maakde don ki
(εb 11.8-19)*

¹³ Raa se naan taadga taad *Abraam ki ɔ metjilin ki ɔ utu aden kedn do naanja ute magalin se naade ki. Ey num Raa ɔ ansin ked se taa naade bo took injga do *Ko Taar Raa ki eyo, num gan taa Abraam took aalga kaal maakin bo do Raa ki. Kεse bo ken edin naan aak bεε naan Raa ki se. ¹⁴ Ken jee took inj do Ko Taar ken Raa εdo Musa ki sum bo 'kɔn naan se num, debm aal maakin do Raa ki se kaal maakin se tedga nakn cεε ɔ nakn ken Raa taad ɔ ute kedn jeege tu se kic ε, 'tedga nakn cεε. ¹⁵ Taa Ko Taar ken Raa εdo Musa ki se, jeege ɔn inj te do ki jig ey se bo ɔl Raa maakin taarin dode ki. Ɔ ken

Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay gɔto se, tuju kic ɔo, gɔto.

¹⁶ Taa naan se ɔo nakɛ ken Raa taado ɔo utu kedn jeege tu se, debm aalga maakin do naan ki jaay ɔo 'kɔɛ nakɛ se taa Raa ɛ ute beɛɛ se, naan ed jeege tu ceɛ sum. Bin ɔo nakɛ ken Raa ɔo utu kedn metjil Abraam ki se, metjilin ken inɟ do Ko Taar ken Raa edo Musa ki kalin ki sum eyo, num metjilin ken aal maakde do Raa ki aan gɔo gen Abraam se kici. Taa Abraam se, naan bugjege paac. ¹⁷ Taa naan se ɔo Raa taad Abraam ki maakɛ Kitap ki ɔo: *Maam m'tediga naai 'tedga bugɛ metjil jeege dena*†. Naan Raa ki se Abraam se naan bugjege taa naan aalga maakin do Raa ki. ɔo Raa ɔo debm ken dur jeege ken ooyga kooyo ɔo naan ɔo debm ken taado ute taarin sum ɔo, nakge teda. ¹⁸ Ey num Abraam se kɔɛ kɔnd don do dim ki eyo. Ute naan se kic ɔo, Abraam aay kaami ɔnd don do Raa ki ɔo naan aal maakin paac do Raa ki. Taa naan se ɔo naan tedga bugɛ metjil jee dena aan gɔo taar ken Raa taadin ɔo: *Metjil naai se, utu 'tedn den aak eyo*§. ¹⁹ Kaad ken se Abraam ɔaarin ɔaa ɔaa nakɛ kaaru, naan gɔol nanɟa tak tak ɔo mendiɛ Sara kic ɛ magalga 'kɔɛ koojɛ goon ey sum. Ute naan se kic ɔo, naan aal maakin paac do Raa ki. ²⁰ Anum Abraam se jeele nakɛ ken Raa taadina ɔo utu ansin ked se, Raa ansin keda. Naan naaj eyo, ɔk kaal maakin do Raa ki se tɔogɔ ɔo naan *nook Raa. ²¹ Naan jeel maakin ki, Raa se, nakɛ naan taadga ɔo utu an ked se, naan ɔk tɔogɔ an kɔɛ teda. ²² Ute naan se ɔo kaal maakin ken naan aal do Raa ki se, Abraam: *Raa aakin se*

† 4:17 Aak Jen 17.5. § 4:18 Aak Jen 15.5.

debm daan ki. ²³ Ken Kitap jaay taad ɔɔ: *Raa aakin debm daan ki se*, taar se taad ute Abraam kalin̄ ki sum eyo, ²⁴ num taar se taad ute naajege kici, ken Raa utu ajeki tɛdn̄ jee aak bɛɛ naanin̄ ki se kaad ken naajege j'aalkiga maakjege do Raa ken duro Meljege Isa daan yoge tu se jaayo, ²⁵ ɔɔ naan̄ ɓo ɔn̄ jeege tɔlin̄o taa *kusiŋjege ɔɔ Raa se durin̄oga daan yoge tu taa j'aki tɛdn̄ jee aak bɛɛ naanin̄ ki.

5

*Isa ɔkjeki taasa ute *Raa* (1Pr 1.3-9; 1Jn 4.9,10)

¹ Deere, Raa tɛdjeki jaay j'aki bɛɛ naanin̄ ki se, taa naajege j'aalkiga maakjege don̄ ki. Ɔɔ ute Meljege Isa *al-Masi se, naajege j'ɔŋkiga tɔɔse ute Raa. ² Naajege k'jeelki ute kaal maakŋ ken j'aalki do Isa ki se ɓo, Isa ɔljeki k'j'ɔŋkiga bɛɛ Raa ɔɔ bɛɛ Raa se ɓo, ɓorse naajege j'ingki do ki. Ɔɔ naajege maakjege raapo do kɔnd do ken j'ɔndki do Raa ken utu ajeki kɔl maakŋ *nookin̄ ki se. ³ Anum naajege maakjege raapm taa naan̄ se sum eyo, tɛr daala ken dubar aanga dojege tu kic ɓo, naajege maakjege raapo. K'jeelki dubar se, naan̄ ɛd kaay kaama taa j'aki tɛdn̄ jee tɔɔgɔ. ⁴ Ɔɔ kaay kaama se tɛd deba tɛd debm mɛc. Taa naan̄ se ɓo naajege k'tɛdkiga jee mɛc ɔɔ j'ɔndkiga dojege do Raa ki. ⁵ Kɔnd do ken j'ɔndki do Raa ki se, cɛr eyo taa Raa se ɛdjeki maak-jen̄ dɛn aak eyo maakjege tu se, ute *Nirl Salal ken naan̄ ɛdjeki se.

⁶ Deere, naajege do dɔkin̄ se, naajege j'ɔkki ɔoobm ken j'an̄ki kɔɔdn̄ dojege eyo. Anum kaadn̄ ken Raa ɔndin̄ jaay aan ɔoobin̄ ki se, al-Masi ɓaado

ooy taa naajegen jee *kusinge. ⁷ K'jeelki, debkilimi jaay ɔ̃n roŋ jaay j'aŋ tɔ̃liŋ taa debm tɛd naka ute doobiŋ se, bɛɛɛ, tookiŋ aŋ tɛdŋ ɔ̃ŋɔ. Baat ey num, daan naaŋ tookŋ j'aŋ tɔ̃l kic ɓo taa debm kɛn lee tɛd bɛɛ jeege tu. ⁸ Num gaŋ aakki, Raa se taadga maak-jeŋ do naajege tu! Kaad kɛn naajege k'jee kusinge se ɓo, Isa al-Masi baado ooy taa naajege. ⁹ Ute moosiŋ se, bɔrse al-Masi tɛdʒekiga k'tɛdkiga aak bɛɛ naan Raa ki. Taa naaŋ se, k'jeelki, Isa al-Masi se utu ajeki kaaja ɔ̃ɔ maak-taar Raa se kɔŋ bɔɔy dojege tu ey sum. ¹⁰ Do dakiŋ se, naajege k'jee taamooy Raage, num bɔrse, ute yo Gooniŋ kɛn ooy do kaag ki se, Raa ɔ̃kjekiga taasa ute naaŋa. Kɛn naajege jaay j'ɔkkiga taasa ute Raa num, mɛt kando ute dur Isan kɛn duro daan yoge tu se, naaŋ ajeki kaaja. ¹¹ Kɛse daar ara sum eyo, num tɛr ute doobm Mɛljege Isa al-Masi se, naajege maakjege raap aak eyo do Raa ki, taa bɔrse Raa ɔ̃kjekiga taasa ute naaŋ kici.

*Bubjege Adum ute Mɛljege Isa *al-Masi
(1Kɔr 15.21-22,45-49,56-57)*

¹² 'Booyki! Bubjege Adum kaliŋ ki sum ɓo kɛn baano ute *kusiŋa do *duni ki. Ɔɔ kusiŋ ese se ɓo kɛn baano ute yo dojege tu. Taa naaŋ se ɓo yo se utu tɔ̃l jeege paac, taa jeege paac ɔ̃k kusiŋa. ¹³ Kaad kɛn Raa ɛdo te *Ko Taariŋ *Musa ki ey bɔrt se, kic ɓo kusiŋ utu do duni ki tap. Naɓo aan gɔɔ Raa taad te Ko Taariŋ jeege tu ey bɔrt se, taa kusiŋ naade tɛd se, Raa tɔnd te mɛtn kusiŋde eyo. ¹⁴ Ute naaŋ se kic ɓo iin do Adum ki bini aan do Musa ki se, jeege paac yo ɔ̃k tɔɔgɔ dode ki. Ey num naade se tɛd te kusiŋ tec aan gɔɔ gɛn Adum se eyo kɛn baate

tookŋ taar Raa se, ute naan̄ se kic ɓo, naade lee ooy kooy tap. Ey num Adum se, naan̄ tec aan gɔɔ debm ken̄ utu ade ɓaa se. ¹⁵ Num gan̄ kusin̄ ken̄ Adum tɛd se, aas ute bɛɛ ken̄ Raa tɛd jeege tu cɛɛ se eyo. Deere, taa kusin̄ deb kalan̄ tɛd se ɓo, ɔl jeege dɛna utu ooy kooyo. Mɛt kando bɛɛ Raa se dɛn aak eyo ɔɔ jeege dɛna, naan̄ tɛddɛn bɛɛ cɛɛ sum ute doobm deb kalan̄ k'dan̄in̄ Isa al-Masi se. ¹⁶ Nakŋ ken̄ Raa ɛd cɛɛ se, naan̄ tec aan gɔɔ kusin̄ ken̄ Adum ɓaano do duni ki se eyo. Ute doobm ken̄ Adum tujŋno deet deet se ɓo ɔl Raa kɔjŋ ɓɔɔɔ do jeege tu paac. Num ken̄ Raa jaay tɛd bɛɛn̄ jeege tu se, ken̄ jeege ɓo kusin̄dege dɛn aan gɔɔ dɪ kic ɓo, naan̄ tɛd jeege aak bɛɛ naan̄in̄ ki ɔɔ ɓɔɔɔ kɔŋ koocŋ dode ki ey sum. ¹⁷ Deere, ute kusin̄ deb kalan̄ lak sum ɓo yo aan do jeege tu paac, mɛt kando ute Isa al-Masi kalin̄ ki sum ɓo, Raa tɛd bɛɛn̄ dɛna jeege tu. Bɛɛ se, naan̄ tɛddɛsin̄ cɛɛ sum ɔɔ naan̄ tɛddɛnga naade tɛdga aak bɛɛ naan̄in̄ ki. Ɔɔ ute Isa al-Masi se, naade kɔsn gaara ɔɔ ɓaa tin̄g ute naan̄a.

¹⁸ Taa kusin̄ Adum ken̄ tɛd kalin̄ ki se ɔl ɓɔɔɔ ooc do jeege tu paac. Bin ɓo ute naabm Isan kalin̄ ki ken̄ tɛdɪn̄ ute doobin̄ se sum ɓo, naan̄ ɔɔd do jeege maakŋ kusin̄ ki ɔɔ ɛddɛn kaaja. ¹⁹ 'Booyki! Do dɔkin̄ se deb kalan̄ sum ɓo baate tookŋ taar Raa ɔɔ ɔl jeege ute dɛnde tɛd jee kusin̄ge. Gan̄ Isa se, naan̄ kalin̄ ki sum ɓo debm took taar Raa ɔɔ ute naan̄ se, tɛd jeege dɛna tɛd aak bɛɛ naan̄ Raa ki.

²⁰ Ken̄ Raa jaay ɛdɔ Ko Taarin̄ Musa ki sum se, kusin̄ se ziid ɓaa ute naan̄in̄a. Num gan̄ gɔtn̄ jaay kusin̄ ziid ɓaa ute naan̄in̄ se, bɛɛ Raa se ziid cir kusin̄ se daala. ²¹ Taa naan̄ se ɓo aan gɔɔ kusin̄ ɓaano te yoa do jeege tu se, ɓɔɔse se bɛɛ Raa kic

tɛdga jikilimge aakga bɛɛ naan Raa ki. Bin ɓo ute
 ɗoobm Mɛljege Isa al-Masi se j'aki kɔŋ *kaaja gɛn
 tiŋ daayum.

6

**Kusiŋ se ɔk tɔɔgɔ dojege tu ey sum
 (Kɔl 3.1-10)*

¹ Anum j'aki taaɗn j'ɔɔki di? Naajege j'aki lee
 tɛɗn kusiŋ ɓo taa bɛɛ *Raa se 'ziidn tɛɗn ɗɛn la?
² Gɔtɔ! Taa naajege se aan gɔɔ jeegen ooyga kooyo
 ɔɔ ute kusiŋ se ɛ, k'gaanɲkiga. Bin num, j'aki king
 maakŋ kusiŋ ki ɔɔ di daala? ³ 'Jeelki ey la? Kɛn
 naajegen paacŋ jaay *k'batizjekiro se, naajege
 k'tɛɗkiga kalan ute Isa *al-Masi. Kaad kɛn se
 naajege j'ooykiroga tɛɛ ute naaŋa. ⁴ Ute *batɛm
 kɛn k'batizjeki se, naajege j'ooykiga ute naaŋa ɔɔ
 k'duubjekiga ute naan kici. Aan gɔɔ Raa Bubjege
 duro al-Masi daan yoge tu ute tɔɔgiŋ se, naajege
 kic ɓo, naan tɛrljekiga kingjege tɛdga kiji.

⁵ Deere, naajege se j'ooykiga kalan ute naaŋa. Ɔɔ
 aan gɔɔ naan duro daan yoge tu se, naajege kic
 j'utu j'aki dur daan yoge tu aan gɔɔ gɛn naan se
 kici. ⁶ K'jeelki, aan gɔɔ Isa k'tɔɔliŋ do kaag ki se,
 naajege ute kingjege do ɗakiŋ se kic ɓo j'ooykiroga
 ute naaŋa tɛɛ. Taa naan se ɓo daa rojegen kɛn
 ɔljeki k'tɛɗki kusiŋ se, 'kɔkŋ tɔɔgɔ dojege tu ey sum.
 Bin se, naajege j'aki kɔŋ tɛɗn ɓul gɛn tɛɗn kusiŋ ey
 sum. ⁷ Deere, debm ooyga se, ɔɔɗnga ute kusiŋa.
⁸ Anum kɛn naajege jaay j'ooykiga ute al-Masi se,
 k'jeelki j'aki ɓaa king ute naaŋa kici. ⁹ K'jeelki,
 al-Masi jaay ooy duro daan yoge tu se, mɔɔtn naan
 'kɔŋ kooy eyo, taa yo se ɔk tɔɔgɔ don ki ey sum.

¹⁰ Num Isa se ooyga ɔ naan ooy se jε-kalan sum taa kusin jikilimge ɔ mɔɔtn naan kooy ey sum. Ɔ borse jaay naan utu ing zεεr se king naan ing se, gen Raa. ¹¹ Ɔ naase kic ɓo ingki aan gɔɔ jeegen ooyga kooyo ken 'gaanƙiga ute kusina. Ɔ borse ingki king gen Raa, taa naase 'tedkiga kalan ute Isa al-Masi.

¹² Ɔnte kɔnki kusin kɔkɔ tɔɔgɔ do daa rose ken utu kooy se ɔ ɔnte 'tedki nakɔ naan ɓo je se. 'Jeelki, bii kalan se, naase utu aki kooyo. ¹³ Ɔnte 'kɔnki doobo daa rose ki dimin kalan kic ɓo ɔnten 'tedn kusina; ɔ ɔnten 'kɔninƙi *Bubm sitange an lee tedn kusina; num gan ɔnki rosege paac kaam ji Raa taa naan an tedn nakgen ute doobina, aan gɔɔ jeegen ooy duroga duru daan yoge tu. ¹⁴ Bin num kusin se kɔkɔ tɔɔgɔ dose ki ey sum, taa naase se ingki do *Ko Taar ken Raa εdo Musa ki ey sum, num naase se ingki ute bεε gen Raa.

Naajege k'tedkiga bul Raage

¹⁵ Kεse tap ɓo je taadn ɔ dɪ? Aan gɔɔ naajege le k'j'ingki do *Ko Taar ken Raa εdo Musa ki eyo, num naajege le k'j'ingki ute bεε Raa sum se, bin num j'aki kɔkɔ tedn *kusina aan gɔɔ ken maakjege je la? Gɔɔ! ¹⁶ 'Jeelki, ken naase jaay ɔɔpkiga kaam ji nam ɔ 'tookki taarin se, naase 'tedkiga bul debm ken naase 'tookinƙi taarin se. Taa naan se ɓo ken kusin jaay ɔk tɔɔgɔ dose ki se, naase 'tedkiga bulu gen tedn kusina ɔ kusin naase 'tedki se, asen kɔl yo ki. Anum ken naase jaay 'took uunki taar Raa se, kεse naase 'tedkiga bul gen Raa ɔ naan asen tedn aki kaakɔ bεε naanin ki. ¹⁷ Do dɔkin se, naase ingkiro bulu gen tedn kusina, num gan borse, naase 'took uunkiga ute maakse paac taar mεt ken

k'dooyseño se. Taa naan se, k'toomki Raa! ¹⁸ Naase se Raa aadsenga dose naatn maakŋ kusin ki. O borse naase 'tedkiga bul Raa gen tedn nakgen ute doobiŋa. ¹⁹ Ken maam jaay m'taadsen ute nakgen jikilimge lee ted se, taa naase 'booy akumki yokod eyo do taarge tun maam m'lee m'taadsen se. Aan gaa naase ankuro rose gen tedn nakgen aak kusu a jig eyo ken alse naase ingki king gardio naan Raa ki se, borse anki rose 'tedki bul Raa gen tedn nakgen ute doobiŋa; kese bo ken asen tedn jee *salal.

²⁰ Ken naase ingkiro bulu gen tedn kusin se, nakŋ jaay asen kol naase aki tedn nakŋ te doobiŋ taa taaga se, gata. ²¹ Anum kusin ken naase 'tedkiro se tap bo ankiga di ro ki? Taa nakgen naase ing 'tedkiro se, borse alseno maakŋ sakon ki. 'Jeelki nakgen se aljeege maakŋ yo ki. ²² O gan borse Raa aadsenga dose naatn maakŋ kusin ki a 'tedkiga bulinge. Bin num borse Raa aadsenga 'tedkiga jee salal a naase utu aki kon *kaajŋ gen daayum. ²³ Aan gaa debm tedga naaba num j'ogin gat-tangin se, bin bo debm tedga kusin se kusinin se, bedin yoa. Num gan Raa se, kaajŋ gen daayum se, naan edjesin ki cere taa naajege k'tedkiga kalan ute Meljege Isa *al-Masi.

7

*Jee al-Masige se, *Raa aadega dode do doobm jikilimge tu*

(Ep 5.25-31; Gal 2.19,20)

¹ Genaaŋge, m'je m'asen taadn ute doobm ken jikilimge lee uuno a maam m'jeele doobm se naase kic 'jeelin ki, doobm jikilimge lee ted se ak taaga do debkilim ki kaad ken naan utu zee sum.

2 'Booyki m'asen taada: menda jaay akga gaaba se. Kaad ken jaay gaabin utu ing zeer se, doobm jikilinge lee ted se, gaasin gen resn gaabina. Num ken gaabin jaay ooyga se, doobm jikilinge lee ted se, ak tɔɔgɔ don ki ey sum ɔ naan kɔn kɔkɔn gaabm kuuy. 3 Anum ken gaabin utu zeer sum ɔ, naan teec ɔaa ak gaabm kuuy se, j'an danin mend keesn gaaba. Num ken gaabin jaay ooyga se, doobm ken jikilinge lee ted se ak tɔɔgɔ don ki ey sum. Ken naan ak gaaba kuuy kic ɔ, j'an kɔn dan mend keesn gaaba ey sum. 4 Genaaenge, naase kic 'tecki bini. Naase se, *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ak tɔɔgɔ dose ki ey sum taa naase ooykiga ute *al-Masi. Borse naase se 'tedkiga metn deb kuuy, naan se al-Masi ken Raa durinoga daan yoge tu se, taa naan se ɔ naajege j'aki tedn nakgen tɔl Raa ki. 5 Deere, do dakin se, naajege k'tedkiro nakn ken daa rojege ɔ jea. ɔ nakgen ak tɔɔgɔ do rojege tu se ɔ ken aljeki k'tedki nakgen ken ajenki kol yo ki. 6 Do dakin se, naajege j'ingkiro bulu do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, num borse naajege se aan gɔ jee ooyga kooyo nabo al-Masi ɔdjekiga dojege maakn Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay tedjeki bulge se. Bin ɔ naajege borse j'ɔnkiga doobm kiji gen tedn naabm Raa. ɔ doobm se, *Nirl Salal ɔ taadjesinki. Bin num naajege se, k'tedki naabm Raa se ute Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay k'raaninoga raan do dakin se eyo, taa doobm se kaadin deelga.

*Naabm ken *Ko Taar ken Raa edo Musa ki tɔda*

7 Tap ki num j'aki taad j'ɔki di? Ken al jeege ted *kusin se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki la? Goto!

Ko Taar ken Raa edo Musa ki se kusiñ la? Goto! Num ken olum jaay maam m'jeel kusiñ se Ko Taar ken Raa edo Musa ki. Num ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay taad oo: *Jñte dñh,** ey se ken maam m'dñh kic num, m'jeeliñ nakñ se m'ted te kusiñ eyo. ⁸ Num ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay taadum m'jeel kusiñ sum se, kusiñ ñh doobo oo olum m'baag dñh napar nakgen baa se paac. 'Jeelki, ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki se jaay goto se, kusiñ kic bo, goto. ⁹ Do dakiñ ken maam m'jeel te Ko Taar ken Raa edo Musa ki ey se, maam m'utu m'ing zεεε. Num ken Ko Taar Raa edo Musa ki taadum nakgen gen tēda sum se, kusiñ baado taad tōogiñ dom ki, ¹⁰ oo kusiñ ken ok tōogo dom ki se, tēdum maam m'oooyga. Jo maam ken debm m'oooyga kooy se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki ey num am kēdn kaaja se, borse, olumga yo ki. ¹¹ Ute doobm nakgen Ko Taar ken Raa edo Musa ki taad oo gen tēda se, kusiñ ñh doobo oo derlum olum m'tēdn kusiña oo tōoluma.

¹² Ey num Ko Taar ken Raa edo Musa ki se doobm *salal oo nakgen naañ taad oo gen tēd se kic bo, salal, ute doobiña oo jiga. ¹³ Bin num nakñ jigan ese se bo tēdga nakñ ken am tōol la? Goto! Num gan ken tōolum se, kusiña. Ute nakgen jiga se bo, kusiñ ñh doobo gen tōoluma. Bin jaay bo k'jeele kusiñ se, naañ kusiñ deer deer. Anum ute Ko Taar ken Raa edo Musa ken taadjeki oo j'ñnte 'tēdki kusiñ se, ute naañ se bo, kusiñ taad naabiñ tood tal oo naañ se, kusiñ aak eyo.

Kusiña se ok tōogo do jikilimge tu

* 7:7 Aak Ekz 20.17.

14 K'jeelki *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se iino gōtn Raa ki, num maam le, goon debkilim sum əə *kusiñ se, tedũaga maam tedga buliña. 15 Deere, nakñ maam m'ted se m'ənd te metiñ eyo, taa maam m'ted nakñ ken maam m'je eyo; ey num nakñ maam m'je, tap 6o maam m'əñ tediñ eyo. 16 Ken maam jaay m'ted nakñ ken maam m'je ey se, bin se maam m'jeele Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, naaņ jiga. 17 Anum ken əlum jaay m'tedñ nakñ jig ey se, maam mal eyo, num kusiña ken utu maakum ki se 6o, əlum m'tedñ naaņ se. 18 Maam m'jeele maakñ maam goon debkilim ki se, nakñ bεε tap 6o gōtə. Taa maam se m'je m'tedñ nakñ bεε, na6o maam m'ək təəgñ gen tediñ naaņ se eyo. 19 Deere, bεε ken maam m'je se, tap 6o maam m'əñ tediñ eyo; gañ kusiñ ken maam m'je ey se 6o, maam m'lee m'tediña. 20 Ken maam jaay m'ted nakñ ken maam m'je ey se, ke se maam mala 6o tediñ ute maakum eyo, num kusiñ ken maakum ki se 6o, əlum m'ted naaņ ese.

21 Maam m'jeeliñ ute maakum se, bεeki num, m'tedñ nakñ bεε, na6o kusiñ se ək təəgə dom ki əə əlum 6o gen tediñ kusiñ sum. 22 Saapm maam ki se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki se təəlumi. 23 Num maam m'naam maakum ki ne dim kuuy ken ək təəgə əə əñ əñum saapum əñ ted nakñ bεε eyo əə kusiñ se 6o tedum m'tedga bulu gen tediñ nakgen jig eyo. 24 Maam se kapiñ təəluma! Num naña jaay am kəədn doma maakñ daa ro ken am kəl yo ki se? 25 Ke se ute doobm Məljege Isa *al-Masi! Bin num k'təəmki Raa!

Taa naaņ se 6o ute saapum se maam m'je m'ted nakñ bεε; num gañ maakñ daa rom ki se, kusiñ se

ok tɔɔgɔ dom ki.

8

*Jeegen ok *Nirl Salal maakde ki (Gal 3.13-14, 5.16-25)*

¹ Ter daala, borse, jee ken tedga kalan ute Isa *al-Masi se, moon *Raa aden kojn bɔɔrɔ dode ki eyo. ² Taa maam m'tedga kalan ute Isa al-Masi se, Nirl Salal ken ok tɔɔgɔ se, edumga kaaja ɔɔ ɔɔdumga doma maakn *kusiñ ken ok tɔɔgɔ dom ki ɔɔ am kolum maakn yo ki se. ³ *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, oko tɔɔgn gen koodn kusiñ eyo. Taa jikilimge kic le oko tɔɔgɔ gen bɔɔbm kɔkn Ko Taar ken Raa edo Musa ki se eyo. Num gan Raa mala bo, tedin ute doobm ken naan alo Goon maakiña ɔɔ Goon maakin se uuno ro tec gen jikilimge ɔɔ edron *serke taa kusiña. Ute naan se Raa on bɔɔrɔ ooc do Goonin ki taa koodn kusiñ jeege. ⁴ Raa tedjeki naan se, taa naajegen ken k'lee k'tedki nakn ken daa rojege je se eyo, num naajegen Nirl Salal lee tɔɔdjeki se bo, taa nakn ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki taad se j'an ki tedin ute doobiña. ⁵ Deere, jee ken lee aan gɔɔ ken daa rode bo je se, naade saap do nakgen tun daa rode jea. ɔɔ jee ken Nirl Salal bo tɔɔdde se le, naade saap bo do nakge tun Nirl Salal bo je se. ⁶ Anum debm saap do nakge tun daa ro bo je se, an kol yo ki. Num gan debm saap do nakge tun Nirl Salal je se, naan 'kon kaaja ute lapia. ⁷ Taa jee ken je nakn ken daa rode bo je se, jee se jee taamooy Raage. Ko Taar Raa se naade took ing do ki eyo taa naade se le on aasiñ eyo. ⁸ Jee ken saap bo do nakge tun daa rode bo je sum se, naade kon taal Raa ki eyo.

⁹ Anum naase se ingki aan gɔɔ kɛn daa rose ɓo je se eyo, num aan gɔɔ kɛn Nirl Salal ɓo jea, taa naase se, naŋa naŋa kic ɓo *Nirl Raa se utu maakiŋ ki. Ɔɔ debm jaay ɔk Nirl gɛn al-Masi ey se, naaŋ se debm naaŋ eyo. ¹⁰ Kɛn al-Masi utu maakse ki se, taa kusiŋ se daa rose se utu 'kooyo. Num aan gɔɔ Raa tɛdsenga aak bɛɛ naaniŋ ki se, Nirl Salal se ɛdsenga kaaja. ¹¹ Kɛn Nirl Raa kɛn duro Isa daan yoge tu se jaay utu ing maakse ki num, Raa kɛn duro Isa al-Masi daan yoge tu se, ute Nirliŋ kɛn utu maakse ki se, 'dur rosen kɛn utu kooy se daan yoge tu kici.

¹² Taa naaŋ se ɓo, gɛnaamge, Raa je ɔɔ tak ɓo j'aki king aan gɔɔ kɛn Nirl Salal ɓo jea, num j'ɔŋte kingki aan gɔɔ kɛn daa rojege ɓo je se. ¹³ Taa kɛn naase jaay ingki aan gɔɔ kɛn daa rose ɓo je se, naase utu aki kooyo. Num kɛn naase jaay ɔŋki Nirl Salal ɓo tɔɔɔse se, nakŋ kɛn daa ro ɔlsen 'lee tɛɔki se, naase aŋki rɛsn naata ɔɔ naase aki kaaja. ¹⁴ Taa jee paacŋ kɛn Nirl Raa tɔɔɔɔ se, naaɔe se tɛɔga gaan Raage. ¹⁵ Nirl Raa, kɛn ɛɔsen se taa asen tɛɔn bulge eyo ɔɔ jee kɛn ɔk ɓeere maakɔe ki eyo, num Nirl Raa se, tɛdsenga 'tɛɔkiga aan gɔɔ gɛniŋge mala. Ute Nirliŋ se ɓo, naajege k'daŋki Raa j'ɔki: *Abba* kɛn je ɔeekŋ ɔɔ: Bua. ¹⁶ Nirl Raa se ɓo kɛn taadjeki maakjege tu ɔɔ naajege se k'gaan Raage. ¹⁷ Deere, naajege k'gɛniŋge se, j'utu j'aki kɔŋ nakgen jig aak eyo kɛn naaŋ ɓɔɔbiŋ jeŋge tu se ɔɔ nakŋ kɛn Raa ɓɔɔbiŋ se gɛn al-Masi ɔɔ naajege se j'utu j'aki kɔŋ bɛɔjege ute naaŋ kici. Kɛn naajege jaay k'dabarkiga ute naaŋ se, j'utu j'aki ɓaa kɛnd maakŋ *nookiŋ ki kici.

*Raa utu kəl gēninge maakŋ nookiŋ ki
(Jn 10.27-30)*

18 Maam m'jeele, dubarjegen kēn borse jaay, k'doojiŋ ute doobm jaay Raa utu ajeki taadŋ *nookiŋ se, dubar se paac paac aas dim eyo. 19 Taa nakgen Raa aal paac se, iŋg aak kaama booy nun ki, Raa utu 'taadŋ gēninge jeege tu tal. 20 Nakgen kēn Raa aaldeno paac se, 'tedga nakŋ cεε ə kεse naade malinge bo je eyo, num təəgŋ kuuy bo tedden naade tedŋ nakŋ cεε. Ə ute naaŋ se kic bo, Raa eddenga nakŋ kēn naade an kənd dode ro ki. 21 Taa bii kalan se, nakgen Raa aalo paac se, naaŋ utu aden kəədn dode naatn maakŋ nak kēn ək təəgə dode ki ə tedden naade 'ruumu ə naade utu kəŋ dode aan gəə gaan Raagen utu kənd maakŋ nookiŋ ki. 22 K'jeelki, bini borse kic bo nakgen Raa aalde paac se, utu dabara dabara aan gəə mēnd diig baa baa koojo. 23 Anum naade kalde ki sum bo dabar eyo, num naajegen j'əŋkiga *Nirl Raa deet deet ə naaŋ utu ajeki kēdn nakgen kuuy kic se, naajege kic k'daayki aan gəə mēnd baa baa koojo se. Kaad kēn naajege j'utu j'aakki kaak kaam Raa kēn utu ajeki kəədn rojege naatn maakŋ dubar ki ə j'aki tedŋ gēningen mala mala se. 24 Deere, Raa se aajekiga naəo naajege j'əŋ j'aakki ey bərtə num naajege j'əndki dojege doŋ ki. Ə nakŋ jaay j'aakiŋkiga ute kaamjege se j'əndki do, do ki ey sum, taa nakŋ jaay j'aakiŋkiga se, j'əŋiŋkiga. Nana jaay 'kənd doŋ do nakŋ kēn naaŋ aakga kaak ute kaamiŋ se? Nam 'tedŋ naaŋ se tap bo, gətə. 25 Num naajege j'əndki do se, do nakge tun k'j'aakiŋki te ey bərtə ə ute naaŋ se naajege j'aayki kaamjege j'iŋg

j'aakki kaamina.

²⁶ Daala, naajegen ken j'okki tɔɔgɔ doobm Raa ki ey se, Nirl Raa se ɔo baado noogjeki. Taa naajege se k'jeelki tɔnd metn Raa ute doobin eyo, num Nirl Raa ɔo eem Raa taa naajege. Naan eemin ɔo daay dɛs dɛs se ute taargen cir taargen k'lee k'tɔndki metn Raa se. ²⁷ Ɔo Raa se lɛ, naan jeel nan maakɔ jikilimge ɔo jeel saapm *Nirl Salal se kici. Ɔo Nirl Salal se tɔnd meta taa jee naange. Naan tɔnd meta se aan gɔɔ ken Raa maakin jen ro ki.

²⁸ K'jeelki, nakɔ paacɔ ken aan do jeege tun je Raa se, Raa tɛdin paac aan kaama taa aden tɛdn bɛɛ. Do dɔkin tap ɔo, Raa se uunoga kuun doa ɔo danɔden taa tɛdn nakɔ ken naan maakin jen ro ki. ²⁹ Taa kaad ken Raa utu aal kaal duni tap ɔo, jeege ken naan aden tɛdn 'tecɔ Goonin se, Raa jeeldenoga. Bin se, Goonin se tɛdn goon paragɔ gen genaagen dena. ³⁰ Ken Raa jaay uun doa gen tɛdn nakɔ se, naan danɔde gen tɛdn jeunge. Ɔo ken naan jaay danɔde sum se, naan tɛdde tɛdga aak bɛɛ naanin ki. Bin sum eyo, num naan nookdenoga kici.

Raa se jejeki aak eyo

³¹ Bin num j'aki taadn j'ɔɔki di? Ken Raa jaay ute naajege num, ken ajeki cir tap ɔo nanja? ³² Raa se, Goonin kic ɔo naan ɔnin baado ooy taa naajege paac. Ɔo ken Raa jaay edjeki Goonin mala se, deer deer naan ajeki kɔɔ ken nakgen ɔaa se paac kic ey la? ³³ Jee ken Raa bɛɛr tɔɔddenga tɔɔd tɛdga jee naange se, nanja ɔo aden kɔkɔ mindde? Ɔo jee se lɛ, Raa mala ɔo tɛdden tɛdga aak bɛɛ naanin ki. ³⁴ Bin num ken aden kɔjn bɔɔrɔ dode ki se tap ɔo, nanja? Gɔtɔ! Taa Isa *al-Masi se ooyga taa naajege, ter Raa

duringoga daan yoge tu ɔɔ bɔrse, naan̄ utu in̄g do ji daam Raa ki ɔɔ utu eem Raa taa naajege.

³⁵ Ken ajeki gaan̄ ute maak-je al-Masi se tap ɔɔ dī? Dubar la? Nak̄ɲ ɔɔɲ deel do la? Jee ken lee ɔɔɔjeki yεεɔjege se la? Bɔ la? Daaye la? Gɔtn̄ jig ey ken utu kutn̄ deba la? Lɔ yo ne? Gɔtɔ! Dim jaay ajeki gaan̄ ute maak-je al-Masi se, gɔtɔ. ³⁶ Aan gɔɔ taar ken Kitap taad̄ ɔɔ:

Taa naai Raa se, ɔii-raa jeege je doobm ken ajen tɔɔɔ; ɔɔ naaje se k'tec aan gɔɔ baatgen k'baado ɔaa tɔɔɔ se.*

³⁷ Num ute tɔɔɔɲ debm ken jejeki se, naajege k'cirki nakge paac. ³⁸ Maam se m'jeelin̄ maakum ki deer deer: yoa, 'king bɔrse, *kɔɔɔn Raage, nakgen ɔk tɔɔɔɔ raan, nakgen bɔrse ute kengen naan̄ ki, nakgen paac ɔk tɔɔɔɔ do jikilinge tu, ³⁹ nakgen raan ɔɔ kengen maak̄ɲ naan̄ ki, nakgen Raa aalin̄ paac se, dīm jaay ajeki kɔɲ gaan̄ ute maak-je Raa ken jejeki ute doobm Mɛljege Isa al-Masi se tap ɔɔ, gɔtɔ.

9

**Raa ute jeengen gaan̄ *Israɛlge (Gal 4.22-31)*

¹ Genaaenge, taa maam m'ute *al-Masi se k'kalan̄ se, taar maam m'je taad̄n se mɛt ki, ɔk taar-kɔɔɔ eyo. ɔɔ *Nirl Salal kic taadum ɔɔ taarum se mɛt ki ɔɔ maakum kic took do taarge tun se. ² ɔɔ maam maakum tuj kasak kasak ɔɔ daayum nak̄ɲ se ɔɔɲum aak eyo. ³ Deere, gen̄ genaamge se, ken doobo jaay kuuy gɔtɔ num, ɔɲ Raa am naama

* 8:36 Aak KKR 44.22.

ɔɔ m'gaan ʉte al-Masi, kɛn naan se jaay 'tɛdn bɛɛ gɛnaamge tun mɛtjilje kalan se ɔɔ naade 'kɔŋ kaaja se, taa naan se maam m'tooko. ⁴ Naade se ɔɔ gaan Israelge kɛn Raa bɛɛr tɔɔddeno taa tɛdn gɛninge. Naade ki ɔɔ Raa taaddeno *nookina, *dɔɔko ʉte naade, taaddeno *Ko Taar kɛn naan ɛdo *Musa ki, taaddeno doobm kɛn naade an lee keeme ɔɔ taaddeno nakŋ kɛn naan ʉtu aden kɛda. ⁵ Naade se teeco mɛtjil bugge tun do dɔkina ɔɔ kɛn al-Masi jaay uuno ro debkilimi se, naan kic ɔɔ teeco mɛtjil bugge tun se. ɔɔ al-Masi se, naan ɔɔ Raa ɔɔ naan ting do nakge tun ɔaa se paac, ɔɔ daayum jeege lee tɔmina. *Amin!

⁶ Bin num j'ɔnte 'saapki j'ɔki nakŋ kɛn Raa taado ɔɔ ʉtu kɛdn jeege tu se tɛdga nakŋ cɛɛ. Taa naan se ɔɔ 'booyki. Gaan Israelge se, naade paac Israelgen mala mala eyo. ⁷ Gaan *Abraamge sum se dena, nabo naade paac se gɛningen aan gɔɔ kɛn Raa taadin se eyo. Taa naan se ɔɔ, Raa taad Abraam ki ɔɔ: *Mɛtjil Isaka se ɔɔ, 'tɛd mɛtjil naai.** ⁸ Gɔtn se, Raa je taadn ɔɔ gaangen Abraam toojde se, naade paac gaan Raage eyo; num Raa taadino gɛningen mala mala se, kɛdgen kɛn Raa mala taadina taad ɔɔ ʉtu ansin kɛd se. ⁹ Nakŋ kɛn Raa taadin ɔɔ ʉtu an kɛd se, naan deekin ɔɔ: *Baar kuuy kaadn ara bin se, maam m'ʉtu m'ade tɛrlɛ ɔɔ m'kɔŋ mɛndi Sara se te goon gaaba jin ki†.*

¹⁰ Bin sum eyo. 'Jeelki, Rebeka se gɛningen naan toojden di se bubjege tu Isaka ki. ¹¹⁻¹² Num Raa taad Rebeka ki ɔɔ: *Goon naai an koojn deet se ʉtu*

* **9:7** Aak Jen 21.12. † **9:9** Aak Jen 18.10, 14.

'tedn bul gen debm baat se†. Kaad ken jaay Raa taad taar bin se, gaange se j'toojden te ey börtə əə naade le əŋ ted te jiga ey le *kusiŋ ey bört kici. Ken Raa jaay taad bin se, taa naan se je taadn əə naan tedn nakŋ ken maakiŋ jen ro ki. Naan dan debm ken naan ɓo bɛɛr əədiŋa. Ɔə debm ken naan bɛɛr əədiŋ se, taa naan ɓo tedga ted nakŋ bɛɛ eyo. ¹³ Aan gəə taar maakŋ Kitap ki Raa taad əə: *Maam m'jedoga *Yakub əə Ezo se, maam m'əəd m'undiŋoga naatn.Š*

¹⁴ Bin num j'aki taadn j'əəki di? Raa se tedn nakge ute doobiŋ ey la? Gəə! ¹⁵ Taa naan se ɓo, do dəkiŋ Raa taad Musa ki əə:

Maam m'tedn bɛɛ debm ken maam m'je m'aŋ tedn bɛɛ əə m'keejŋ do deb ken maam m'je m'aŋ keejŋ doŋ ki.*

¹⁶ Ken Raa jaay bɛɛr əəd deba se taa deba se ɓo je eyo ɓə tedga ted nakŋ bɛɛ eyo, num keese Raa mala ɓo, tedŋ bɛɛ. ¹⁷ Ter maakŋ Kitap ki Raa taad Gaar magal gen Masar ki əə: *Maam m'əli Gaarge se taa maam m'taadn təəgum doi ki əə jeegen do naan ki paac am nooko†.* ¹⁸ Taa naan se ɓo, Raa aak taa-daay debm ken naan je aŋ kaakŋ taa-daayiŋa əə debm doŋ məŋg se, Raa əŋiŋ tedn do məŋgə ɓaa ute naaniŋa.

Raa se naan aan gəə debm kəə

¹⁹ Daan naane naai am taad əə: ken Raa jaay bɛɛr təəd jeege bin se gen di jaay naan mooy jeege? Nakŋ ken Raa ɓaa ted se, naŋa jaay 'tookŋ do ki ey se? ²⁰ Naai debm taad bin se: naai tap ɓo naŋa jaay 'naaj ute Raa se? Nakŋ j'əbiŋga kəə ute neŋje se kəŋ taad debm ken əbiŋ se əə: naai tap ɓo əbum bin se,

† 9:11-12 Aak Jen 25.23. § 9:13 Aak Mal 1.2-3. * 9:15 Aak Ekz 33.19. † 9:17 Aak Ekz 9.16.

gen di? Gətə! ²¹ Debm kəbm nakge se, naan se mel nenje. Ken naan je se ute nenjen ese sum 60, naan ɔb nakɲ aak bεε ken k'təɔdden naatn ute bii laa, ey le ɔb nakgen kuuy se ken bii-raa k'lee k'tɛdn naaba, bin ey la?

²² Ken Raa jaay je tɛdn aan gɔɔ debm kəbm nakge se, naai tap 60 ɔli di maak ki? Ey num Raa se je taadn maak-taarin ute tɔɔgina na60 naan aay kaamin dena serk jee ken taarin maakin, naaden ken nakɲ naade tɛd se aasɛnga ken Raa utu aden kutu. ²³ Ute nakgen naan tɛd paac se Raa se je jeege paac jeele, naan se debm magala ɔɔ ɔk *nooko ɔɔ naan je naajegen ken naan tɛd jeki bεε se j'aki kend maakɲ nookin ken naan daapinga daap do dakin se. ²⁴ Jee ese se Raa taad ute naajege. Ɔɔ Raa se bεεr tɔɔdɔ maakɲ Yaudge tu kalin ki sum eyo, num naan bεεr tɔɔdɛga maakɲ jeege tun 6aa se paac kici. ²⁵ Aan gɔɔ ken Raa taad maakɲ Kitapm Oze ki ɔɔ:

Jee ken do dakin jee maamge ey se, 6orse maam m'taadden m'ɔɔ: naase se 'tɛdkiga jee maamge.

Ɔɔ metjil jee ken maam m'jede ey se, 6orse maam m'taadden m'ɔɔ: maam se m'jese‡.

²⁶ Daala, jee ken k'taadden j'ɔɔ:

*naase se jee maamge ey se, 6orse k'taadden j'ɔɔ:
naase se j'utu j'asen dan gaan Raagen zεεε. §*

²⁷ Taa maakɲ gaan *Israelge tu se debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi kic 60 taadga taad taarin maakɲ Kitap ki do dakin ɔɔ:

‡ 9:25 Aak Oz 2.23. § 9:26 Aak Oz 1.10.

*Ken gaan Israelge jaay tedga dena aan gəə keesn taa
baar ki kic 60,*

maakde ki se jee metinge sum 60 'kəŋ kaaja.

28 Taa Meljege Raa taariŋ naaŋ taad se,

*naaŋ utu aŋ naar tedn kaasn ute doobina.**

*29 Daala, maakŋ Kitapm debm taad taar teeco taar
Raa ki roŋ Ezayi taad daala ɔ:*

*Ken Meljege Sidburku jaay ɔnte jeejegen metinge ey
se,*

*kaadn naane metjil naajege se k'j'utkiga aan gəə jee
maakŋ gɛgɛr ken Sədəm ki ute ken Gəmər ki
se.†*

*Ken ted debkilimi aak bɛɛ naan Raa ki
(Rm 3.19-29; Gal 3.8-14,21-29)*

*30 Anum j'aki taadn j'ɔki di? Jeegeen Yaudge ey
se, je te doobm ken tedn aak bɛɛ naan Raa ki eyo.
Num gaŋ naade se 60 tedga aak bɛɛ naan Raa ki se,
taa naade aalga maakde don ki. 31 Ey num gaan
*Israelgen ɔk *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ɔŋɔ ɔ
ute naaŋ se sum 60, naade je tedn jee aak bɛɛ naan
Raa ki se, na60 naade ɔŋ aasiŋ te eyo. 32 Anum
ken tedden jaay naade ɔŋ aasiŋ ey se tap 60 ne di?
Naade jede te eyo ken naade tedn aak bɛɛ naan Raa
ki ute doobm kaal maakde se, taa naade se saap ɔ
taar ken Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki taad se, ken
naade ted aasiŋga ute doobiŋ sum 60, naade kaakŋ
bɛɛ naan Raa ki. Kese 60 ken ɔlde naade rɔk ko se ɔ
tooc se. 33 Taar se Kitap kic 60 taadga taad ɔ:*

*Aakki! Maam m'əndga ko maakŋ gɛgɛr ken Sion ki
ɔ ko se utu rɔkŋ jeege ɔ naaŋ se liŋ ken utu 'tedn
jeege tooco.*

* 9:28 Aak Eza 10.22. † 9:29 Aak Eza 1.9.

*Num debm jaay aalga maakin do lin ken ese se, naan
kəŋ kənd maakŋ səkəŋ ki eyo‡.*

10

¹ Genaaŋge, maam se m'je ute maakum paac taasum Yaudge se kic 'kəŋ kaaja. Taa naan se ʒo, maam m'leem *Raa taa naade. ² Deere, maam m'jeele naade se dək maakde do Raa ki, naʒo Raa se naade jeel əkiŋ te mala mala eyo. ³ Ɔo naade jedo te doobm ken Raa tɛdn jeege aak bɛɛ naaniŋ ki se eyo. Num naade malinge ʒo je doobm ken aden 'tɛdn aak bɛɛ naan Raa ki. Taa naan se ʒo, doobm ken Raa tɛd jeege aak bɛɛ naaniŋ ki se, naade baate tookŋ do ki. ⁴ Taa tɔɔŋŋ ɡɛn *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ək do jeege tu se, *al-Masi 'dɛaringa taa jee paacŋ ken aalga maakde do al-Masi ki se, tɛdga aak bɛɛ naan Raa ki.

*Debm jaay aal maakin do *al-Masi ki se ŋga
kaaja*

⁵ 'Booyki taar ken *Musa raan do dəkiniŋ maakŋ *Ko Taar ken Raa ɛdiŋo se, naan ɔo taargen Ko Taar Raa taad ɔo ɡɛn tɛda se: *Debm ken tɛd aasiŋ ute doobiŋ paac jaay ʒo 'kəŋ kaaja**. ⁶ Num doobm ken əl jeege aal maakde do Raa ki jaay tɛdn aak bɛɛ naaniŋ ki se, Kitap taad ɔo: *Ɔnte taadn ute maaki ɔo: «Nanja jaay 'kookŋ maakŋ raa ki» kɛse je deekŋ ɔo: nanja ade dan al-Masi ade bɔɔy do naan ki se.* ⁷ Ter ŋnte taadn ɔo: *nanja jaay bɔɔy ʒaa maakŋ bee yoge tu, kɛse je deekŋ ɔo: nanja ade dan al-Masi ade teecn daan*

‡ **9:33** Aak Eza 8.14 ɔo 28.16. * **10:5** Aak Lb 18.5.

yoge tu. ⁸ Num maakŋ Kitap ki taad ɔɔ: *Taar Raa se, naan̄ gɔɔr ute naai; naan̄ utu maaki ki ɔɔ taari ki.*†

Taar Raa ese ɔo naaje k'lee k'taadŋ jeege tu j'ɔɔ j'aal maakde do Raa ki. ⁹ Ken naai jaay 'took ute maaki ɔɔ 'jeel Raa se duroga Isa daan yoge tu, ɔɔ 'taad naan jeege tu ɔɔ Isa se naan̄ ɔo Meli se, keŋe naai 'kɔŋ kaaja. ¹⁰ Taa ken naajege jaay j'aalkiga maakjege do Isa ki se, k'tedkiga aak beɛ naan Raa ki. ɔɔ ken k'taadki naan jeege tu j'ɔɔki: naan̄ ɔo Meljege se, j'aki kɔŋ kaaja. ¹¹ Aan gɔɔ taar ken Kitap taad ɔɔ: *Debm jaay aalga maakiŋ do naan̄ ki se, sɔkɔŋ an̄ tɔɔl eyo*‡. ¹² Anum Yaudge ute Yaudge ey paac se naade ɔŋga kaaja ute doobm kalan̄ sum, taa naade paac se Melde ɔo ken kalan̄ ese sum. Naan̄ tedbeɛ jeege tun paacŋ ken lee eemiŋa. ¹³ Taa naan̄ se ɔo Kitap taad ɔɔ: *Debm jaay eem ro Meljege se, Meljege an̄ kaaja*§.

¹⁴ Ken bin num jeege jaay utu aal te maakde don̄ ki ey ɔort se, naade an̄ keem ɔɔ di? Naade kaal maakde don̄ ki ɔɔ di? ɔɔ ken nam jaay ɔaado taadde te taariŋ ey se, ute doobm gay jaay naade 'booy ron̄ se? ¹⁵ ɔɔ ken j'ɔɔl te jee taadŋ Taar Raa gɔtde ki ey se, naŋa jaay ade ɔaa taadŋ taar se? Taa naan̄ se ɔo, Kitap taad ɔɔ:

*Aakki! Jee ken ɔaano ute Labar Jiga se, jeege maakde raap dode ki den̄ aak eyo**.

¹⁶ Anum Labar Jigan ese, jee metinge sum ɔo took aal maakde do ki. Taa naan̄ se ɔo, debm taad taar teeco taar Raa ki ron̄ Ezayi taad maakŋ Kitap ki ɔɔ:

† **10:8** Aak Dt 30.11-14. ‡ **10:11** Aak Eza 28.16. § **10:13** Aak Jl 2.32. * **10:15** Aak Eza 52.7.

Melje, taar ken naaje k'taad jeege tu se, nana bo took uunga?†

17 Anum 'booyki: debm jaay took aal maakin do taar ken ese se, booy k'taadinga taar se jaayo. Do taar ken naan booyin ese se, ino gotn al-Masi ki.

18 Anum m'tond metse tu: taar se, Yaudge booyin te ey la? Goto! Taar se naade booyinga aan go ken Kitap taad oo:

Jeege baa taadga taar Raa se jeege tu gotn baa se paac,

oo taar se jee do naan ki paac booyinga.‡

19 Ter m'tond metse daala: metn taar se tap bo, gaan *Israelge booy okin te ey la? Deere, naade booy okinga nabo baate tookn do ki. Taar se Musa bo uuno metin deete oo taadeno taar ken Raa oo:

Naase jeemge se, m'asen tedn aki ni ro jeege tun ren ren.

Do m'asen tedn naase maakse asen taar do jeege tun jeel dim eyo.§

20 Ter debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi se, aay kaamin bini taadden daala oo:

Maam Raa se, jee ken jem ey se bo, ojumga.

*Do jee ken je te doobum ey se bo, maam m'taadden roma.**

21 Gan ute gaan Israelge se Raa taad oo:

Bii-raa maam m'ol jim m'dan gaan Israelge m'oo ade baa gotum ki

nabo naade se, jee naajin taarge oo baate tookn Taaruma.†

† 10:16 Aak Eza 51.3. ‡ 10:18 Aak KKR 19.4. § 10:19 Aak Dt 32.21. * 10:20 Aak Eza 65.1. † 10:21 Aak Eza 65.2.

11

*Gaan *Israelge se *Raa baatde te eyo*

¹ Ter m'tond metse daala: bin num Raa se, baatega jeenge la? Goto! Naan baatden te eyo. Taa maam kic m'kod Israel, m'teeco metjil *Abraam ki oo m'teeco taa bee Benjamin ki. ² Bin num Raa se jeengen naan beer toodden do dakin se, naan baatden te eyo. Ey num naase 'booyin ki te ey la, taar ken k'raano maakn Kitap ki, ken taad ute *Eli, debm ken taad taar teeco taar Raa ki, kaad ken naan sakak gaan Israelge gotn Raa ki, naan oo: ³ *Meluma, jee ken taad taar teeco taari ki se, naade toaldenoga oo gotn ken k'lee k'tedi *serke se le, naade toakinganaatn. Do maam le, m'opga m'kalum ki sum. Do naade je am tolo.** ⁴ Num Raa tap bo terlin oo di? *Jeege dupu-cili se, maam m'boddenga oo naade se oh erg te naan maragn k'danin Baal ken jeege lee eemin se eyo.*[†] ⁵ Borse kic bo, maakn gaan Israelge tu se, opga jeege coko ken Raa beer tooddenga ute beena. ⁶ Raa beer toodde se taa naade bo tedga nakn bee eyo, num naan beer toodde se ute beena, ken bin ey num, bee Raa se kon tedn bee ey sum.

⁷ Taar se tap bo je taad oo dio? Gaan Israelge se nakn naade je se tap bo oh te eyo. Num jee oppm ken Raa beer tooddenga tood se bo, ohga nakn se. Num jee kuuy se le, tedga jee naajn taarge. ⁸ Aan goo ken Kitap taad oo:

*Raa tedden naade se jee taara end dode ki eyo,
deebdenga kaamde naade oh aak ak eyo
oo turumdenga bidege naade oh booy eyo;*

* **11:3** Aak 1Gar 19.10, 14. † **11:4** Aak 1Gar 19.18.

bini jaaki kic 60, naade utu inj gøtn kinjgdeki se sum†.
 9 Maakñ Kitap ki se, jee se Gaar *Daud kic 60 taad
 rode ki ɔ:

*Ɔñ kəsdege se aden tɛdn aan gɔɔ rɛɛɔñ kɛn aden tɔnd
 kəkɔ.*

*Ɔñ 'tɛdn aan gɔɔ nakñ aden rəkñ naade tooco ɔɔ ɔñ Raa
 aden dabara.*

10 *Ɔñ Raa ade tɔəkñ kaamde mɔɔtn naade kəñ kaakñ
 dīm eyo,*

ɔɔ ɔñ aden tɔnd daam deere dode ki§.

11 Maam m'je m'tɔnd mɛtse daala: kɛn gaan
 Israelge jaay rəkñ tooc se, gɛn sɔrəkñ la? Gɔtɔ!
 Num ute rəkñ toocñ kɛn naade tooc se, kaad kɛn se
 60, Raa kaajñ jee kɛn Yaudge eyo. Anum kɛn Raa
 jaay aaj jee kɛn Yaudge ey se, Yaudge se aakdega
 num, maakde ade kɔɔñɔ ɔɔ je doobm kaaja kici.

12 Num kaad kɛn gaan Israelge jaay baate tookñ
 taar Raa se 60, Raa tɛdn bɛɛñ dɛna jeege tun 6aa se
 paac. Ɔɔ kɛn Yaudge jaay tɛdn jee naajñ taarge sum
 se, Raa tɛd bɛɛñ jeege tun do naañ ki paac. Anum
 'saapki tu, kaadñ kɛn jaay gaan Israelge utu kəñ
 kaaja se, bɛɛ Raa ese se, utu 'tɛdn dɛn cir daal ey
 ne?

Raa aaj jeegen Yaudge eyo

13 Bɔrse, maam m'je taadñ ute naasen Yaudge
 ey se. Maam se *m'debm kaan naabm Isa al-Masi
 taa naasen Yaudge ey se. Taa naan se 60, maam
 maakum raapo do naab kɛn Raa ɛdumsin se.

14 Maam m'je taasum Yaudge se, jee mɛtinge
 kaakñ naabum se ade rɔɔñ maakde ɔɔ aden kɔl
 naade ni ro jeege tu, taa bii kalan jee mɛtinge utu

† 11:8 Aak Dt 29.4 ɔɔ Eza 29.10. § 11:10 Aak KKR 69.22.

kəŋ kaaja kici. ¹⁵ Kən Raa rəs gaan *Israelge kaad kən se sum ʒo, naan̄ ək taasa ute jee kən Yaudge eyo. Num kaad kən jaay Raa utu tərɫ kəkŋ gaan Israelge jiga se, kəsə 'tɛdn̄ əɔ dī? Kəsə tɛdn̄ nakŋ bɛɛ aak eyo, 'tɛdn̄ aan gəɔ jee ooyga kooyo kən Raa utu aden kɛdn̄ kaaja.

¹⁶ Kən mappa jaay k'dup cəkə j'ɛdga Raa ki se, mappan əp se paac tɛdga gən Raa. Kən kaaga jaay j'ɛdga mɛt kəŋ Raa ki se, lɛtɪŋ se kic ʒo, tɛdga gən Raa. ¹⁷ Gaan Israelge se tec aan gəɔ *ko əlibm maakŋ jinɛnɛ ki kən k'təgŋga ute lɛtɪŋgən mɛtɪŋgə se. Ɔə naai kən kəɔf Yaud ey se tec aan gəɔ lɛtn̄ ko əlibm maakŋ kaag ki əɔ naai j'əgio əɔ k'baado j'əli gəɔ lɛtn̄ ko əlib kən k'təgŋga təg lɛtɪŋgən mɛtɪŋgə se. Bərsɛ, naai kic ɪŋg te təəgŋ mɛtn̄ ko əlibm kən maakŋ jinɛnɛ ki se. ¹⁸ Taa naan̄ se ʒo, əntɛ koono do lɛtn̄ ko əlib kən k'təgɛnoga se. Kən əli oon tap ʒo taa dī? Naai lɛ lɛtɛ sum. Naai ʒo gak ko kaag eyo num ko kaaga ʒo gaki naai.

¹⁹ Maakse ki se, deb kalan̄ am taadn̄ əɔ: «Raa se naan̄ ʒo debm 'təgŋ lɛtge əɔ uunumo əɔ baado əlum gəɔdɛ ki.» ²⁰ Deere, naadɛ se jaay Raa təgɛ se taa naadɛ baatega kaal maakɛ don̄ ki əɔ naai jaay baado k'j'əli gəɔdɛ ki se, taa naai aal maaki don̄ ki. Bin num əntɛ magal roi, əɔ ənd kəndə. ²¹ Ey num Yaudge se ʒo lɛtgen deer deer. Ute naan̄ se kic ʒo, Raa əŋ əndɛ te eyo. Anum naai lɛtn̄ k'baado k'j'əli kəl gəɔdɛ ki sum se, kən naai jaay aal maaki don̄ ki ey se, naan̄ utu ai kəŋŋ kundi naatn̄ kici. ²² 'Jeelki, Raa se naan̄ debm jiga naʒo naan̄ debm kəŋŋ bəəɔ do jeege tu kici. Jee əŋ doobm Raa se, naan̄ utu aden kəŋŋ bəəɔ doɛ ki əɔ ute naai se, kən naai jaay

ing aal maaki do been ki se, naan debm jiga ute naai. Ey num, bere, naan ai koodn kundi kici. ²³ Bin bo ken Yaudge jaay terloga gotn Raa ki se, Raa aden kon tal gaa de ki daala, taa Raa se ok taa go ken tedn naan se. ²⁴ Naasen ken Yaudge ey se, 'tecki aan gaa letn ko alibm maakn kaag ki ken k'togino jaay k'baado k'talin gaa letn ko alib ken maakn jinen ki se. Ken Raa jaay tedn nakn ese se, Yaudge se kic, naan adeno terl tal gaa n ki ey ne, naaden ken letn ko alibm mala mala se?

Yaudge kici utu kon kaaja

²⁵ Anum genaamge, maam m'je m'asen taadn nakn ken Raa baa teda jaay naase *'jeelki metin ey se. Bin bo naase aki tedn rose aan gaa jee jeel taar eyo. Taa ken gaan *Israelgen metinge jaay baate tookn kaal maakde do Raa ki se, bini jee baa se paac ade baa gotn Raa ki jaayo. ²⁶ Oo bin bo gaan Israelge paac utu 'kon kaaja bin kici aan gaa ken Kitap taad oo:

*Debm utu 'koodn do jeege se,**

utu ade kiin maakn geger ken Sion ki.

*Oo metjil *Yakub se, naan utu aden koodn dode maakn naajn taarde ki.*

²⁷ Ter Raa taad oo:

*Kese *dookn ken maam m'utu m'dookn ute naade,*

*kaad ken se bo maam m'ade taal *kusindege†.*

²⁸ Yaudge se baate tookn Labar Jiga gen Isa; taa naan se bo naade tedga jee taamooy Raage. Kese tedsenga bere naase ki. Ey num naade se Raa beer taddenga taad do dokiina. Naade se Raa jede, taa

* **11:26** Debm utu 'koodn do jeege se k'danin Isa. † **11:27** Aak Eza 59.20.

bugdege. ²⁹ Ken Raa jaay beɛr ɔɔdga deba ɔɔ ɛdɪŋga naka se, mɔɔtn naan̄ terl̄ taariŋ ey sum. ³⁰ Do dɔkiŋ se, naasen ken Yaudge ey se, 'baatekiro tookŋ taar Raa. Num ken ɔɔrse jaay Yaudge baate tookŋ taar Raa sum se, Raa se tɛdsenga beɛ. ³¹ Ɔɔ ken Yaudge jaay baate tookŋ taar Raa se, ute naan̄ se jaay naasen Yaudge ey se, Raa tɛdsenga beɛ. Bin ɔɔ, ɔɔrse Yaudge Raa utu aden tɛdn̄ beɛŋ kici. ³² Taa Raa se ɔŋ jikilinge paac baate tookŋ taariŋ se naan̄ ɔŋdɛ gɔtde ki aan gɔɔ bulge taa naan̄ je aden tɛdn̄ beɛŋ paac.

Raa se naan̄ magal aak eyo, k'tɔɔmiŋki

³³ Deere, beɛ Raa se den beɛ eyo! Raa se naan̄ jeel-taara ɔɔ nakge paac naan̄ jeelde. Nakŋ naan̄ saap jaay uun do se, nam tap ɔɔ jeel taadn̄ tɔɔkŋ metiŋ eyo. Nakgen ken naan̄ tɛdden paac se, nam tap ɔɔ ɔŋ ɔnd ute metiŋ eyo. ³⁴ Taa Kitap taad ɔɔ: *Saapm Meljege Raa se naŋa tap ɔɔ jeele? Bii kalan̄ tap ɔɔ naŋa dejiŋga†?*

³⁵ *Lɔɔbu bii kalan̄ nam ɛdɪŋga ne dɪm deet Raa ki jaay Raa terliŋ nakiŋ la?§*

³⁶ Deere, nakgen ɔɔa se paac, naan̄ ɔɔ Mel-kaalde. Naan̄ ɔɔ debm ken aakde dode ki ɔɔ nakge se paac kaam jiŋa. Bin num Raa se, ɔŋ jeege daayum an̄ *nooko! *Amin!

12

**Raa aajjeki se geŋ tɛdn̄ naabiŋa
(ɛp 4.1-16; 1Kɔr 12.12-27)*

† 11:34 Aak Eza 40.13. § 11:35 Aak Jb 41.3.

¹ Genaaṃge, 'booyki m'asen taada: aan gɔɔ Raa tɛɗjekiro bɛɛ se, bin se daayum ɛɗki rose paac Raa ki, ɔɔ kingse se ɔɔnɪŋki *sɛrkɛ Raa ki. Kɛse ɓo sɛrkɪŋ *salal kɛn tɔɔl Raa ki. Anum Raa se je ɔɔ j'aŋ keeme ute ɗoobm se. ² Ɔɔnte gen tɛɗki aan gɔɔ gen jee duni kɛn ɓorse lee tɛɗ se. Num gan ɔɔnɪŋki Raa asen 'tɛrl maakse ute saapm kuuy kɛn naaŋ asen kɛɗ se. Ute naaŋ se jaay ɓo, naase aki jeel nakɪŋ Raa maakiŋ jen ro ki. Ɔɔ nakɪŋ Raa maakiŋ jen se, kɛse nakɪŋ jiga, nakɪŋ tɔɔliŋ naaŋ ki ɔɔ nakɪŋ mɛɛ.

³ Ute bɛɛ kɛn Raa tɛɗum se, maam m'taadsen paac m'ɔɔ: maakiŋ kingse ki se ɔɔnte 'kuunki magala; iŋgki ute gɔtn kingse se sum aan gɔɔ kɛn naŋa naŋa kic ɓo Raa ɛɗiŋga naabiŋ naabiŋ do kaal maakiŋ ki se. ⁴ 'Jeelki, debkilimi se ɔk ro kalan sum, naɓo ron se, tɔp kaam dɛna, ɔɔ naŋa kic ute naabiŋ naabiŋa. ⁵ Ɔɔ naajege kic k'dɛnki, naɓo taa naajege k'dɔɔkkiga ute *al-Masi se, k'tum k'tɛɗkiga daa ro kalan ɔɔ naajege kic k'tum k'tɛɗkiga kalan bini. ⁶ Naajege se Raa ɛɗjekiga naaba, naɓo naŋa naŋa kic ɓo ute naabiŋ naabiŋa. Naŋa kic ɓo tɛɗn naaba ute bɛɛ kɛn Raa tɛɗiŋ. Taa naaŋ se ɓo, debm kɛn taad taar teeco taar Raa ki se, ɔɔn taargen naaŋ taad se aɗe teecɪŋ taar Raa ki te ɗoobm kɛn Raa taadn ro ki se. ⁷ Debm jaay Raa ɛɗiŋga naabm gen noogɪ jeege se, ŋ'aay kaamiŋ ŋ'noog jeege ɔɔ debm kɛn Raa ɛɗiŋga naabm gen dooy jeege ɛ, ŋ'aay kaamiŋa ŋ'dooy jeege. ⁸ Kɛn debm jaay naabiŋ gen kɛɗn kaay kaam jeege tu se, ŋ'aay kaamiŋ ŋ'ɛɗ kaay kaama jeege tu. Ɔɔ debm kɛn ɛɗ naka jeege tu se ɛ, ŋ'ɛɗ naka jeege tu ute maakiŋ kalan. Ɔɔ debm kɛn Raa jaay ɛɗiŋga naabm gen tɔɔɗn jeege se, naabiŋ se ŋ'tɛɗiŋ ute ɗoobiŋa. Ɔɔ

debm ken Raa jaay tediŋga debm kaakŋ taar-daay jeege se, naabiŋ se, n'tediŋ ute maak-raapo.

⁹ 'Jeki jeege ute maakŋ kalan. Ɔɔdki dose naatn ro *kusiŋ ki. 'Tediŋ bεε se, ɔkiŋki tɔɔɔ. ¹⁰ 'Jeki naapa aan gɔɔ genaagen je naapa se ɔɔ ɔkki naapa ɔɔŋɔ. ¹¹ Ɔnte 'tedki jee kaar-naabge, naɔo aayki kaamse, 'tedki jee tediŋ naabge. Ɔo Meljege se, 'tediŋki naabiŋ ute maakŋ kalan. ¹² Aan gɔɔ naase ɔndkiga dose do Raa ki se, ɔŋki maakse 'raapo. Ken nakŋ ɔŋ aanga dose ki le, ɔkki maakse tɔɔɔ ɔɔ aayki kaamse, eemki Raa. ¹³ Genaasegen doobm al-Masi ken ɔk diŋ ey se, aakdeki dode ki. Ɔo jee paacŋ ken ɔaa gɔtse ki se ɔkdeki jiga.

¹⁴ Jee ken lee dabarse se, ɔnte 'naamdeki naɔo 'tɔndki metn Raa aden tediŋ bεε. ¹⁵ 'Tediŋki maak-raapo ute jee ken maakŋ maak-raap ki, ɔɔ eemki ute jee ken maakŋ kaa-maan ki. ¹⁶ Inŋki bεε ute naapa. Ɔnte 'magalki rose. Ɔo ken j'edsenga naabm baat gɔɔ di kic ɔo, 'tediŋki. Ɔnte 'tedki rose aan gɔɔ jee jeel nakge.

¹⁷ Debm tedsenga kusiŋa se, ɔnte 'terliŋsiŋki. Ɔo aayki kaamse, 'tedki bεε jeege tu paac. ¹⁸ Ken naai jaay ɔk doobo num, aay kaami inŋ ute lapia ute jeege paac. ¹⁹ Genaa maak-jemge, ken nam jaay tedsenga kusiŋa se, ɔnte kɔgki seese, num ɔŋki Raa ɔo 'bɔɔy maak-taariŋ dode ki. Taa maakŋ Kitap ki se, Meljege Raa taadga taad ɔɔ: *Taar-don ɔnumsiŋki maam ki ɔɔ maam ɔo m'asen kɔgŋ seese.**

²⁰ Bin num Kitap taad ɔɔ:

*Ken debm taamooyi jaay ɔo tɔɔliŋ se, ediŋ kɔɔɔ;
ɔɔ ken maane ɔo tɔɔliŋ le, ediŋ 'kaaye.*

* **12:19** Aak Dt 32.35.

Bin se, naai an̄ kəl maakŋ səkən̄ ki.†

²¹ Ɔnte kən̄ki kusin̄ se asen̄ ciri, num naase 60 'cirin̄ki ute bεε kən̄ naase aki tɛɔa.

13

*'Sookki tɔagge tu
(1Pr 2.13-17)*

¹ Tɔaggen in̄g do jeege tu paac se, 'sookɔeki. Taa tɔagge se paacŋ iin̄o gɔtn̄ *Raa ki ɔ kengen ɔrse utu do naan̄ ki se kic 60 Raa 60 tɔndɔe. ² Taa naan̄ se 60, debm baate sookŋ tɔagge tu se, kɛse aan̄ gɔɔ naan̄ baate tookŋ tɛɔn̄ nakŋ Raa maakin̄ jen ro ki. Ɔ jee baate sookŋ tɔagge tu se, nakŋ ɔn̄ utu kaan̄ dɔɔe ki. ³ Anum jee tɛɔn̄ nakŋ bεε se, naade ɔeer tɔagge tu eyo, num jee tɛɔn̄ nakŋ *kusin̄ se 60, kən̄ ɔeer tɔagge tu. Kən̄ naai jaay 'je ɔeer tɔagge tu ey num, 'tɛɔ bεε. Bin se naade ai tɔɔmɔ. ⁴ 'Jeelki, tɔagge se naade se kaam ji Raa taa asen̄ noogo gen̄ tɛɔn̄ nakgen̄ jiga. Kən̄ naase jaay 'tɛɔkiga kusin̄ se, 'ɔeerɔeki. Taa tɔnd̄ kən̄ Raa tɔndɔe se cɛr eyo, num naan̄ tɔndɔe se taa an̄ tɛɔn̄ naabin̄a gen̄ dabar jee kən̄ tɛɔn̄ nakŋ kusin̄a. Ɔ ute doobm se 60, Raa taad̄ maak-taarin̄ do jeege tun̄ tɛɔ nakgen̄ jig eyo. ⁵ Kən̄ bin num, 'sookki tɔagge tu, taa j'asen̄ dabar sum eyo, num 'sookɔeki taa naase 'jeelki maakse ki naabɔe se ute doobin̄a.

⁶ Taa naan̄ se 60, naase 'lee ɔgɔeki miiri. Ɔ jee kən̄ k'tɔndɔe gen̄ lee tiir gurs miiri gɔtse ki se, naabm kən̄ naade lee tɛɔn̄ ute doobin̄ se, naade tɛɔn̄ gen̄ Raa. ⁷ Jee se jaay nakŋ kən̄ naade je ɔ j'ade kɔgse, ɔgɔesin̄ki. *Jee tɔkŋ miirge se,

† **12:20** Gɔtn̄ ese se taad̄ ɔ k'tɔs naal pɔɔɔ 60 j'ɔmbin̄ don̄ ki. Aak KKT 25.21.

'tiir εdfeki nakde ε nakgen paacη gen kεgε se, εgdesin̄ki. Tεεggen ken adeki sook se, 'sookdfeki. Jeegeen aaldeki kaal maak ki se aaldeki maak ki kici.

'Jeki naapa

(Mt 22.35-40; 1Jn 3.11-23)

⁸ J̄nte kεn̄ki seε nam dose ki. Num seε ken 'tedn̄ dose ki se, 'jeki naapa. Taa debm jaay je naapin̄ se, kεse *Ko Taar ken Raa εdo Musa ki se, naan̄ ted̄ aasinga ute doobiηa. ⁹ Taa nakgen ken Raa taad ε gen̄ tεda ken ε: J̄nte 'kεesn̄ mεnd̄ nam, ε̄nte 'kεesn̄ gaaba nam, ε̄nte 'tεal̄ nam, ε̄nte 'boogη nakη nam, ε̄nten̄ 'dεη nakη nam se. Taargen kuuy εεp se kic paac kon̄ ε ken ε: 'Je naapi aan̄ gεε rōi mala.* ¹⁰ Anum debm je naapin̄ se tεdin̄ *kusin̄ eyo. Taa naan̄ se εo, debm je jeege se, Ko Taar ken Raa εdo Musa ki taad̄ paac se, naan̄ ted̄ aasinga ute εoobiηa.

'Daapki rose gen kaakη kaam Isa

¹¹ Bin εo gen̄aamge, 'tedki nakgen se taa naase 'jeelki kaadn̄ εrsen̄ ken̄ j'ingki maak ki se. Taa kaadn̄ j'an̄ki kiin̄ maakη bijege tu se aanga. Taa kaadn̄ ken̄ Raa utu adε baε asen̄ kaaj se, εεpga gεεrε. Kaadn̄ se, dεk eyo aan̄ gεε kaadn̄ ken̄ j'utu j'aalki kaal maakjege do Isa ki ey sum. ¹² Nεεrε deelga, gεtε εεpga baata kiipi. Nakgen ken̄ jeege lee ted̄ maakη gεt ken̄ εad̄ se, εad̄ki dose rō ki. 'Jeki nakgen ken̄ j'an̄ kudn̄ bεεrε maakη gεt ken̄ wεεrε. ¹³ K'j'ingki aan̄ gεε debm ken̄ lee maakη katara ki. J̄nte 'kεski an̄ki deel te gεtiηa ε ε̄nte 'kaayki tεtε kic an̄ki deel te gεtiηa, ε̄nte 'kεεski naapa rεη rεη,

* **13:9** Aak Ekz 20.13-17.

ɔ̃nte 'tedki nakɲ sɔkɔ̃nge, ɔ̃nte 'mooyki te naapa, ɔ̃
 ɔ̃nte 'tedki maak-kilimi do naapge tu. ¹⁴ Num ɔ̃nki
 gaab tɔ̃ogse se 'tedn Mɛljɛge Isa *al-Masi. Ɔ̃nte jeki
 nakɲ kɛn daa rose ɓo dɔ̃ɲɔ ɣɛn tedn nakɲ maakse
 jea.

14

*Ɔ̃nte 'kɔ̃jki bɔ̃ɔɔ do ɣɛnaage tu
 (1Kɔr 4.3-5, 8.1-13, 10.23-33)*

¹ Ɔ̃naamge, jee maakjege tun kɛn ɔk tɔ̃ogɔ do
 ɔ̃oobm *al-Masi ki ey se, ɔkdeki jiga. Ɔ̃nte kɔ̃jki
 bɔ̃ɔɔ do nakge tun naade lee saapiɲ se. ² Maam je
 m'asen taada taa nakgen jeege lee ɔ̃ɔ. Jee mɛtiɲge
 se saap ɔ̃ ɔk ɔ̃oobo ɣɛn kɔ̃sn nakgen ɓaa se paac.
 Num jee mɛtiɲgen ɔk tɔ̃ogɔ ɔ̃oobm Mɛljɛge tu ey se,
 ɔ̃s daa eyo, naɓo lee ɔ̃s kamb zɛɛɛ sum. ³ Debm
 ɔ̃s daa se, ɔ̃nte kaakɲ ɣɛnaan kɛn ɔ̃s ey se aan ɣɔ̃
 debm naan aaliɲ maak eyo; ɔ̃ debm ɔ̃s daa ey se,
 ɔ̃nte kɔ̃jn bɔ̃ɔɔ do ɣɛnaan kɛn ɔ̃s daa se. Taa naade
 paac se, *Raa ɔkdega jiga. ⁴ Naai ara tap ɓo naɲa,
 jaay kɔ̃jn bɔ̃ɔɔ ro deb kɛn tednaaba nam ki se? Kɛn
 naan jaay ted jig ey ɛ mɛliɲ ɓo an kaaka. Ɔ̃o naan
 se daar tɔ̃ogɔ, taa Mɛliɲ Raa se ɔk tɔ̃ogɔ kɛn an kɔ̃kiɲ
 naan 'kɔ̃ɲ kooc eyo.

⁵ Naan Raa ki se, jee mɛtiɲge saap ɔ̃ ɓiiɣen
 mɛtiɲge se cir ɓiiɣen kuuy; num ɣaɲ jee mɛtiɲgen
 kuuy se, taad ɔ̃ naan Raa ki se, ɓiiɣe paac aas
 kaasa. Bin se, naɲa naɲa kic ɓo tedn aan ɣɔ̃ kɛn
 naan jeeliɲ maakiɲ ki mala mala. ⁶ Debm saap
 ɔ̃ ɓii mɛtiɲge cir kɛngen kuuy se, ute saapiɲ se
 naan *nook Mɛljɛge. Debm kɛn ɔ̃s daa se, naan
 kic tedɲ ɣɛn nookɲ Mɛljɛge, taa kɛn naan ɓaa kɔ̃ɔ

se, tɔm Raa. Debm ken baate kɔsn daa se kic, naan tɛdn̄ gen nookɲ Mɛljege, taa naan̄ kic ɓo tɔm Raa. ⁷ 'Jeelki, maakjege tu se, nam tap ɓo inḡ gen don̄ eyo ɔɔ nam tap ɓo ooy gen don̄ ey kici. ⁸ Taa naan̄ se ɓo, ken j'utu j'ingki zɛɛɛ lɛ, naaje j'ingki gen Mɛljege. Ɖo ken j'aki kooy kic ɓo, j'aki kooy gen Mɛljege. Ken j'utuki zɛɛɛ lɔ j'ooykiga kooyo, naajege se k'gen Mɛljege. ⁹ Taa al-Masi se ooyga ɔɔ duroga daan yoge tu ɔɔ naan̄ ɓo Mɛl jee utu inḡ zɛɛɛ ɔɔ Mɛl jee ooyga kooy kici. ¹⁰ Naai tap ɓo naɲa jaay ɔj bɔɔrɔ do genaai ki se? Ɖo tɛr naai tap ɓo naɲa jaay aal genaai maak ki ey se? 'Jeelki, naajege paac se j'utu j'aki ɓaa naan Raa ken utu ajeki kɔjɲ bɔɔrɔ dojege tu. ¹¹ Taa naan̄ se ɓo Kitap taad ɔɔ:

Maam se, m'Raa zɛɛɛ ɔɔ jeege paac utu 'ɓaa kergɲ naanum ki

*ɔɔ naade paac utu am nookɲ maam Raa.**

¹² Taa naan̄ se ɓo, naɲa naɲa kic ɓo naan̄ malin̄ ɓo 'ɓaa taadn̄ taarin̄ naan Raa ki.

¹³ Bin se, j'ɔnte kɔjki bɔɔrɔ do naapge tu. Naase ɔnte 'tɛdki nakɲ ken 'tɛd̄ genaase 'koochn̄ doobm al-Masi ki ey lɛ ken an̄ gaasn̄ gen tɛdn̄ bɛɛ. ¹⁴ Anum aan̄ gɔɔ maam te Mɛljege Isa k'tɛdga kalan̄ se, maam m'jeel maakum ki, nakɲ kɔsn̄ jaay ken tuj debkilimi naan Raa ki se, gɔtɔ. Num ken debm jaay aak nakɲ kɔs se aan̄ gɔɔ nakɲ an̄ tujɲ naan Raa ki num, ɔnte kɔsɔ. ¹⁵ Ken taa kɔsɔ jaay naai tujɲ maakɲ genaai se, kɛse naai ɔk maakje don̄ ki eyo. 'Jeele, al-Masi se ooyga taa naan̄, bin num taa kɔsɔ se, ɔnte 'kutn̄ genaai. ¹⁶ Nakɲ ken naai saap ɔɔ jiga se, ɔn̄ jee kuuy kic ɓo an̄ kaakin̄ aan

* **14:11** Aak Eza 45.23 ɔɔ 49.18.

gɔɔ nakɲ jiga. ¹⁷*Maakɲ Gaar Raa se, ɔliɲ ute nakɲ kɔsɔ ɔɔ ute kaay eyo. Num maakɲ Gaar Raa se je nakɲ ute doobiɲa, lapia ɔɔ maak-raapm kɛn *Nirl Salal lee ɛdʒeege tu. ¹⁸Debm doobm al-Masi ki jaay tɛdn naabm ese se, naan tɔɔl Raa ki ɔɔ jeege paac tɔɔmiɲa.

¹⁹ Bin num j'aayki kaamjege gen je lapia ute naapa; k'tɛdki nakɲ kɛn ajeki noogo j'aki ziidn ɔaa ute naanjege doobm al-Masi ki. ²⁰ Taa kɔsɔ se, ɔnte tujɲ naabm Raa. Deere, nakɲ kɔsn tuj debkilimi naan Raa ki se gɔtɔ, nabo taa kɔs sum ɔo, 'tɛd genaai 'kooɔɲ doobm al-Masi ki num, ɔnte kɔsn kɔsn se. ²¹ Bɛɛki se, nam ɔnte tɛd nakɲ kɛn 'tɛd genaan kooɔɲ doobm al-Masi ki: taa naan se ɔo ɔnte kɔsn daa, ɔnte kaay tɔtɔ ɔɔ ɔnte tɛdn ne dɪm kuuy kɛn 'tɛdn genaai kooɔɲ doobm al-Masi ki. ²² Nakɲ kɛn naai jeel maaki ki se, 'bɔɔbiɲa. ɔɲ nakɲ se 'tɛdn daan naai ki ute Raa sum. Taa naan se ɔo, debm kɛn tɛd naka jaay maakiɲ naaj eyo ɔɔ jeel nakɲ naan tɛd se jaay jiga se, naan se maakiɲ raap aak eyo. ²³ Num debm tɛd naka jaay maakiɲ naaj do ki ɔɔ jeeliɲ nakɲ naan tɛd se jig ey se, bɔɔɔ utu kooɔɲ don ki, taa naan maakiɲ naaj naaja ute naan se kic ɔo naan ɔs tap. Bin num nakgen k'tɛd paac jaay, kɛn k'jeeliɲki maakjege tu ɔɔ k'naajki do ki ɔɔ k'tɛdɪɲkiga num, kɛse k'tɛdkiga *kusiɲa naan Raa ki.

15

Jeki bɛɛ jeege tun kuuy kici

¹ Naajegen k'tɔɔgki doobm *al-Masi ki se, k'serkki genaajegen ɔk tɔɔg eyo gen kiɲg doobm

*Raa ki se ɔ j'ɔnte jeki nakɲ kɛn ajeki tɔɔl naajege tu sum. ² Nanja nanja kic ɓo je nakɲ kɛn tɔɔl naapɪn ki taa an tɛdn bɛɛ ɔ an noogɪn kɔkɲ doobm al-Masi se tɔɔgɲ ɓaa ute naanɪna. ³ 'Jeelki, al-Masi se je te bɛɛ naanɲ mala eyo, num aan gɔɔ kɛn Kitap taad ɔ: *Naajɲ kɛn k'naaji naai Raa se, kɛse k'naajum maama.** ⁴ Anum taargen kɛn k'raanɲo do dɔkiɲ maakɲ Kitap ki se, taa ajeki dooyo. Taargen se ɓo kɛn ajeki kɛdn kaay kaama ɔ ajeki sɛl maakjege taa j'aki kɔnd dojege do Raa ki. ⁵ Ɔɲ Raa debm kɛdn kaay kaama ɔ debm sɛl jeege se, asen tɛdn aki kiɲg dɔɔkɲ taarse kalan aan gɔɔ kɛn Isa al-Masi jen ro ki. ⁶ Bin jaay ɓo, maakse 'tɛdn kalan ɔ mindse kic tɛdn kalan, naase aki *nookɲ Raa kɛn Bubm Mɛljege Isa al-Masi se.

⁷ Anum ɔkki naapa jiga aan gɔɔ kɛn al-Masi ɔksen naase jiga se. Bin se aki kɔl jeege 'nookɲ Raa. ⁸ 'Booyki m'asen taada: al-Masi jaay ɓaado tɛd debm tɛdn naabm Yaudge se, taa nakɲ kɛn Raa taado ɓugɲ Yaudge tu ɔ utu adɛn tɛd se, naan tɛddesɪnga ute doobɪna ɔ kɛse je adɛn taadɲ ɔ Raa se naanɲ tuj ɔrminɲ eyo. ⁹ Ɔɔ naanɲ ɓaado se, taa jeege kɛn Yaudge ey kic ɓo nookɲ Raa taa bɛɛɲa aan gɔɔ kɛn Kitap taad ɔ:

*Taa naanɲ se ɓo, maakɲ jeege tun Yaudge ey se,
maam m'utu m'ai tɔɔmɔ;*

ɔɔ *maam m'utu m'kaar kaa taa m'nookɲ roi.*†

¹⁰ Ter Kitap taad ɔ:

Naasen jee ɓaa se paac se 'tɛdki maak-raapo

* **15:3** Aak KKR 69.9. † **15:9** Aak KKR 18.49.

*ute jee ken Raa bεεr tɔɔddenga tɔɔdɔ ɔɔ naade tɛdga jee
naange se.‡*

11 Ɔɔ tɛr daala Kitap taad ɔɔ:

*Naasen paacɲ ken Yaudge ey se, 'tɔɔmki Mɛljege Raa
ɔɔ ɔɲ jeegen ɓaa se paac, aɲ nooko.§*

12 Ɔɔ tɛr debm taad taar teeco taar Raa ki roɲ Ezayi
kic taadga daala ɔɔ:

Deba utu ade teecɲ mɛtjil Jεε ki se ɔɔ naaɲ se utu
ade ɓaa kɔsn gaara do jeege tu paac
ɔɔ mɛtjil jeegen do naaɲ ki paac utu kɔnd dode don
ki.†*

13 Ɔɲ Raa ken tɛd jeege ɔnd dode don ki ɔɔ ken naase
aalki maakse don ki se, asen kɛdn maak-raap dɛna
ute lapia. Taa naaɲ se ɓo, ute tɔɔgɲ *Nirl Salal se,
naase aki kɔnd dose paac don ki.

*Pɔl taad mɛtn taar naabiɲa
(2Kɔr 10.13-18)*

14 Gɛnaamge, maakum ki se maam m'jeele
naase se jeegen ken lee tɛd nakgen bεε. Ɔɔ taar mɛt
ki se kic, naase 'jeel ɔkkiga mɛtiɲa. Ɔɔ naase se,
aaskiga gɛn dɛjɲ naapa. *15* Naɓo maakɲ maktub
ken m'raanɣen ese se, nakgen mɛtinge se maam
m'taadsenoga mɛtiɲ tal, taa naase aki saapm do
nakge tun ken naase 'jeeliɲkiga jeele. Ɔɔ ken ɔlum
jaay m'taadsen mɛtn nakgen se tal se, taa bεε Raa
ken tɛdum se, *16* m'tɛdga debm tɛdn naabm Isa
*al-Masi daan jeege tun Yaudge eyo. Maam m'ɛd
rom paac gɛn taadɲ Labar Jiga gɛn Raa se jeege
tu, taa jee Yaudge ey se kic ɓo 'kaal maakde don

‡ **15:10** Aak Dt 32.43. § **15:11** Aak KKR 117.1. * **15:12** Jεε
se bubm Gaar *Daud. † **15:12** Aak Eza 11.10.

ki ɔɔ bin se, naade tɛdn gɔɔ *serkɲ kɛn tɔɔl Raa ki. Ɔɔ kɛn tɛdfɛ jaay naade tɛf jee Raage se, kɛse *Nirl Salal. ¹⁷ Taa naan se ɓo, maam kɛn m'tɛdga kalan ute Isa al-Masi se, maakum raap do naabum kɛn maam m'tɛf Raa ki. ¹⁸ Anum maam se m'je m'kuun maan dim ey sum, num m'je ɓo m'taadn nakɲ kɛn al-Masi tɛf ute doobm maama kɛn taa jeegeen Yaudge ey se tookɲ taar Raa. Ɔɔ naabm se, naan tɛdin ute naabum kɛn maam m'tɛfa ɔɔ ute taarum kɛn maam m'taada, ¹⁹ ɔɔ ute tɔɔgɲ Nirl Salal se, naan ɔlum m'tɛdn nakɲ-kɔɔbge ute nakgen deel doa. Bin ɓo gɔtɔ ɓaa se paac, maam m'taadga Labar Jigan gen al-Masi se paac jeege tu, m'baago maakɲ gɛgɛr kɛn Jeruzalem ki bini m'aan taa naan kɛn Iliri ki. ²⁰ Naɓo maam se daayum m'je taadn Labar Jigan gen Isa al-Masi se, gɔtn kɛn k'taad te ro al-Masi ey ɓortɔ. Anum jee kɛn booyga booy taar gen jee dooygen kuuy se, maam m'je m'ɓaa gɔtn ese ey sum, taa maam se m'je tɛdn naab eyo do naabm gen deb kuuy ki. ²¹ Taa naan se ɓo, maam m'tɛd aan gɔɔ kɛn Kitap taada:

Jee kɛn booy j'ɔɔsdɛ te maanin ey se, naade utu an kaaka.

Ɔɔ jeegeen kɛn booy te taarin ey se le, naade utu booy kɔkɲ taarin.a.†

Pɔlje ɓaa mertɛ

²² Kɛse ɓo nakɲ gaasumga doobo met dena gen ɓaa gɔtse ki. ²³ Anum ɓorse jaay ɓo, naabum gɔtn ara se nanga. Ey num m'ɔkga ɓaara dena kɛn maam m'je m'ɓaa gɔtse ki, naɓo m'ɔɲ te doob eyo. ²⁴ Anum kɛn maam jaay m'ɓaa taa naan Espan ki

† 15:21 Aak Eza 52.12.

se, maam m'kaal gətse ki. Deere, ken am kolum m'baa gətse ki se, taa m'asen baa kaak jaay am tɔɔɔ ɔɔ ken maam jaay m'aanga gətse ki se, m'ting cɔkɔ jaay ɔɔ sɔm amki noogɲ ɲɛn baa taa naan Espan ki. ²⁵ Num ɔɔɔse se, maam m'baa baa maakɲ ɲɛɲɛɲ ken Jeruzalem ki taa baa noogɲ jee Raagen gətn naane. ²⁶ Taa jee al-Masigen taa naan Masidoan ki ute kengen taa naan Akayi ki se, uuno doa ɲɛn tusn naka ɲɛn noogɲ jee Raagen Jeruzalem ki jaay ɔk dɪm ey se. ²⁷ Deere, naade se malinge ɔɔ uuno doa taa ade noogo. Ken deer se, naade kic ɔk sɛɛ dofe ki, taa Yaudge se noogoga jee ken Yaudge ey se ɲɛn kɔɲ bɛɛ Raa. Bin num jeegen Yaudge ey se, naade noogɲ Yaudge ute maalde kici. ²⁸ Ken naabm se jaay m'nanɲinga ɔɔ nakse jaay baa m'ɛdɲinga ɲɛnaage tun Jeruzalem ki se, maam m'utu m'baa taa naan Espan ki ɔɔ maam m'utu m'kaal gətse ki kici. ²⁹ Maam m'jeele, ɲii ken m'kaan gətse ki se, *al-Masi asen tɛdn bɛɛɲ den aak eyo.

³⁰ ɲɛnaamge, 'booyki m'asen taada: aan ɲɔɔ naa-jege j'aalki maakjege do Mɛljege Isa al-Masi ki ɔɔ ute maak-je ken *Nirl Salal ɛdjeki do naapge tu se, aayki kaamse 'doki ɲɛn tɔnd mɛtn Raa taa maama. ³¹ 'Tɔndki mɛtn Raa ken maam jaay m'aanga taa naan Jude ki num, jee ken aal maakde do Isa al-Masi ki ey se, am dabar eyo. ɔɔ tɛr 'tɔndki mɛtn Raa taa nakɲ ken maam m'baa kɛdn jee Raage tun maakɲ ɲɛɲɛɲ ken Jeruzalem ki se, nakɲ se naade an kɔkiɲ jiga adɛn tɛdn bɛɛ. ³² Bin ɔɔ, ken Raa jaay je num, maam m'utu m'baa gətse ki ute maak-raapo ɔɔ ken m'aanga naane se, m'utu m'baa tɔɔl maakuma. ³³ ɔɲ Raa debm kɛdn lapia jeege tu

se, 'king ute naase paac. *Amin.

16

*Pəl əl təəsɪŋ jeege tun *Rəm ki*

¹ Maam m'əlsen ɣɛnaajegen mɛnd kɛn rɔŋ Pɛbɛ, naan se mɛnd mɛc əɔ tɛdŋ naabm *Raa maakŋ *ɛgliz kɛn maakŋ ɣɛɣɛr kɛn Sankre ki. ² Kɛn naan aan ɔŋsega num, aan ɣəɔ jee Raagen lee ək naapa jiga se, naase kic əkiŋki jiga bin kici. Maakŋ naabiŋ kɛn naan je tɛd paac se aakiŋki jaay dɪm baatiŋga num 'noogiŋki. Taa naan se noogoga jeege dɛna əɔ maam mala kic, naan noogumga.

³ 'Tɛdki təəsɛ Priska ki ute gaabiŋ Akilas ki. Naade se tɛd naabm Isa *al-Masi ute maam kalaŋ.

⁴ Naade mala kic ɓo jedo kutn kode taa am kaaja. Taa nakŋ naade tɛdɔ ese se, maam m'kalum ki sum ɓo m'təəmde eyo, num ɛglizge paacŋ maakŋ taa naanɣe tun maliŋge Yaudge ey se kic ɓo təəmde.

⁵ 'Tɛdki təəsɛ ɛglizn kɛn lee tus ɓeede ki se kici.

'Tɛdki təəsɛ mɛdŋ dom Epaynet ki. Taa naan Azi ki se, naan ɓo debm aal maakiŋ deet do al-Masi ki.

⁶ Mari kɛn tɛdga naaba dɛn taa naase se kic, 'tɛdiŋki təəsɛ. ⁷ 'Tɛdki təəsɛ Andronikus ki ute Junias ki.

Naade se taasumge əɔ k'təkjeno dangay ki kalaŋ kici. Naade se *jee kaan naabm Isa al-Masigen k'jeel jeel ɣətde. Ɔo naade aalo maakde do Isa al-Masi ki se, deet naan maam ki.

⁸ 'Tɛdki təəsɛ Ampliatus ki. Doobm Meljege tu se, naan mɛdŋ doma. ⁹ 'Tɛdki təəsɛ Urban ki. Naan se debm kɛn k'tɛdŋ naabm al-Masi kalaŋ se. Ɔo Stakis kɛn mɛdŋ dom se kic, 'tɛdiŋki təəsɛ. ¹⁰ 'Tɛdki təəsɛ Apɛlesn kɛn ək doobm al-Masi əŋ se. Ɔo 'tɛdki

təʊse jee maakŋ ʒee Aristobul ki kici. ¹¹ 'Tɛdki təʊse taasum ɛrədion ki. ʒə jee maakŋ ʒee Narsis kɛn aal maakde do Mɛljege tu se kic 'tɛdɛki təʊse.

¹² 'Tɛdki təʊse Tripen ute Tripoz ki, mɛndgen se tɛdoga naaba dɛna Mɛljege tu. 'Tɛdki təʊse gɛnaam kɛn mɛnd kɛn roŋ Persid kɛn maam jɛŋ doobm al-Masi ki se. Naan kic tɛdga naaba dɛn aak eyo Mɛljege tu. ¹³ 'Tɛdki təʊse Rupus ki, naan kɛn Mɛljege bɛɛr ədɪŋga kəɔd se. ʒə 'tɛdki təʊse koŋ ki əɔ koŋ se tɛdn aan gəɔ ko maam kici.

¹⁴ 'Tɛdki təʊse Asynkrit ki, Plegon ki, Ermes ki, Patrobas ki, Ermas ute gɛnaangen ute naan se kici. ¹⁵ 'Tɛdki təʊse Pilolog ute Juli ki əɔ Nere ki ute gɛnaan mɛnd ɔlympas əɔ jee Raagen paacŋ utu iŋg te naade se kici.

¹⁶ Kɛn 'ɔaaki ɔaa tɛdn təʊse se, 'baam 'təkki naapa əɔ aayki ciil naapge. Eglizgen paacŋ gɛn al-Masi kɛn gətn ara se, tɛdsen təʊse.

Dejn Pəl kɛn kaam məətn

¹⁷ Gɛnaamge, 'booyki m'asen taada: əndki kəndə ute jee kɛn gaan jeege əɔ iig jeege doobm *al-Masi ki se. Jee se taar kɛn k'dooyse jaay naase 'tookki do ki se, naade se, took do ki eyo. ʒəɔki dose dəkə rode ki! ¹⁸ Taa jee se naade tɛdn naabm Mɛljege al-Masi eyo, num naade saap ʒo do maakde ki sum. Naade lee taadden taar nijim ute taargen kɛn təɔl jeege tu əɔ ute taargen se naade lee dɛrl jeege kɛn jeel mɛt nakgen ese se eyo. ¹⁹ Jeege paac jeele, naase se 'tookki taar Mɛljege. Taa naase se maam maakum raap aak eyo. Maam m'jesse naase aki tɛdn jee jeel-taarge gɛn jeel tɛdn bɛɛ, əɔ bɛɛ ese se, *kusiŋ cəkə kic ʒo əŋte deepmsiŋki. ²⁰ Raa kɛn

debm kēdn lapia jeege tu se, ɔp̄ga baata *Bubm sitange se naan̄ utu aano terecn̄ tɔɔgin̄ metn̄ jese ki.

Ɔn̄ Meljege Isa se asen tēdn̄ beɛna.

²¹ Timote ken k'tēdn̄ naaba kalan̄ se tēdsen tɔɔse. Ɔo Lusius, Jason ɔo Sosipater ken taasumge se kic, tēdsen tɔɔse.

²² Ɔo maam Tertius, ken Pɔl ɔlum raan̄ maktubm ara se kic, m'tēdsen tɔɔse ute ro Meljegen ken tumjekiga k'tēdkiga kalan̄ se.

²³ Gayus kic ɔo tēdsen tɔɔse; maam Pɔl se, naan̄ ɔo debm ken ɔkum ɔeen̄ ki ɔo jee *egliz ki kic ɔo lee tus gɔtin̄ ki kici. Erastn̄ ken debm ɔoɔb gursn̄ gen̄ geger se kic, tēdsen tɔɔse ɔo Kartus genaaje kic ɔo, tēdsen tɔɔse.

²⁴ [Naase paacki se, ɔn̄ Meljege Isa al-Masi asen tēdn̄ beɛna. *Amin.]*

**K'nookki Raa*

²⁵ K'tɔomki Raa! Taa Raa se naan̄ ɔk tɔɔɔ ɔo ute Labar Jigan gen̄ Isa *al-Masi ken maam m'lee taad̄ jeege tu se, asen tēdn̄ naase aki kɔkɔn̄ doobm al-Masi se tɔɔɔ. Taa do dɔkin̄ se metn̄ taar se, *Raa taad̄ te metin̄ jeege tu eyo, ²⁶ num ɔorse ute taargen ken jee taad̄ taar teeco taar Raa ki raan̄o do dɔkin̄ se, naan̄ taad̄ga metn̄ taar se tood̄ga tal. Bin ɔo Raa ken Daayum se ɔl k'taad̄ga metin̄ jeege tun̄ ɔaa se paac taa naade kic paac kɔn̄ doobm gen̄ tookn̄ kaal maakde don̄ ki ɔo tookn̄ taarina.

²⁷ 'Tɔomki Raa ken kalin̄ ki sum ɔo debm jeel-taara se, ɔo daayum daayum k'nookin̄ki ute ro Isa al-Masi! *Amin.

* **16:24** Maakn̄ Kitapge tun̄ do dɔkin̄ se, metinge maakde ki se, bersen ara se, gɔto.

Kitapm kɛn Raa dɔɔko kiji ute jeege New Testament in Kenga

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kenga

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Kenga

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022
de2980b7-692d-557d-af49-da5784485d94